PETRU OLOSU

Din istoria unui tezaur

Editura Călăuza v.b.

PETRU OLOSU

Din istoria unui tezaur

Coperta: Cristina MORUZ

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
OLOSU, PETRU
Din istoria unui tezaur / Petru Olosu : pref.:
Valeriu Bârgău - Deva : Călăuza, 2004
ISBN 973-8438-22-5

73(498):913(47 Moscova)
739.1(497):913(47 Moscova)

PETRU OLOSU

Din istoria unui tezaur

Editura CĂLĂUZA v.b.

CUVÂNT ÎNAINTE

Când se întoarce Tezaurul Românesc de la Moscova în țară?

Orice editor care se respectă şi-ar dori să tipărească o asemenea carte, orice român, orice trăitor pe aceste meleaguri ar trebui să aibă pe masă, alături de Biblie şi o hartă a ținuturilor româneşti, cartea în care ni se arată cu tristețe, dar cu exactitate matematică, ce am încercat să salvăm din mâinile unui năvălitor, pentru a încăpea în labele hrăpărețe ale Rusiei.

Dumnezeu să binecuvânteze clipa când aflându-mă la Brad pentru prezentarea cărții prietenului George Holobâcă, domnul Crepcea mi-a vorbit cu admirație despre lucrarea unui brădean de origine, bucureştean prin adopție, domnul Petru Olosu. Aflând că acest om s-a născut la începutul secolului trecut, mai exact în 1917, am devenit şi mai atent la discheta ce mi se promitea spre editare. Şi n-am greşit deloc: am citit cartea pe nerăsuflate, hotărând să o public cât mai grabnic. Românii au nevoie mare de adevăr. Şi cartea aceasta realizată cu migală de bijutier de domnul Petru Olosu relatează pentru prima dată cum s-a trimis Tezaurul României la Moscova în 1916, spunând exact ce s-a trimis, actele ce au fost întocmite atunci între Banca Națională a României şi guvernul imperial al Rusiei, precum şi pregătirile, asigurările oferite de marile state ale Europei, că Tezaurul

României se va întoarce în țară. Ceea ce nu s-a întâmplat niciodată, ceea ce se speră în viitor. Un popor care îşi pierde speranța, îşi pierde totul!

Am citit şi m-am cutremurat, paginile domnului OLOSU sunt realizate cu o deosebită documentare, a tradus personal fiecare document de arhivă ca să fie sigur că nu se strecoară nici cea mai mică greşeală. Domnul Olosu a realizat un dosar al acuzării. M-am întristat când am citit că ministrul de finanțe Titulescu, nota pe o adresă a Băncii Naționale, că Tezaurul trebuie trimis deîndată din țară la Moscova, în America sau „aiurea" sub presiunea trupelor mareşalului Mackensen.

Aşa cum am citit cu uimire ca în 1956, Nicolae Ceauşescu s-a încontrat cu Brejnev pentru obținerea Tezaurului, căpătând doar o parte din „Tezaurul de la Pietroasa". Cei doi lei tineri şi fără mare putere atunci, au găsit pentru moment o soluție, soluția finală pe care Marea Rusie o amână mereu, se bucură şi la biata noastră sărăcie. Ba mai are şi neruşinarea să nu mai „ştie" ce a declarat Troțki la îndemnul lui Lenin!

Ca o constatare tristă, descopăr în spatele documentelor scoase la iveală de domnul Olosu, că de-a lungul veacurilor pentru acest tezaur s-au bătut mulți români, dar puțini conducători mai vechi sau mai noi ai românilor!?

Citiți bine români, cartea domnului Olosu şi vă notați adânc în minte ce conține Tezaurul Românesc aflat în burdihanul Rusiei.

Valeriu BÂRGĂU

DIN ISTORIA UNUI TEZAUR

În curând se vor împlini optzeci şi şapte de ani de când prima serie de valori din tezaurul României a fost încredinţată delegaţilor Rusiei Imperiale, la data de 14/29 decembrie 1916, spre a fi strămutată la Moscova şi păstrată în safe-urile de la Kremlin, urmând a fi restituită României după încheierea războiului. În 27 iulie 1917 a urmat al doilea transport de valori din tezaurul României cu aceeaşi destinaţie şi cu aceleaşi condiţii.

Aceste măsuri de strămutare au fost aprobate de Guvernul României, retras la Iaşi, precum şi de Guvernul Imperiului Rus. Ele au fost impuse de situaţia alarmantă a desfăşurării operaţiilor de război, existând pericolul iminent ca trupele inamice ale Puterilor Centrale să invadeze teritoriul ţării noastre şi să acapareze tezaurul României.

Până la data prezentă, acest tezaur nu a fost restituit decât în foarte mică parte: „Cloşca cu puii de aur" şi nu completă.

În perioada interbelică au fost întreprinse demersuri asidui de către Guvernele României pe lângă U.R.S.S. pentru restituirea lui, dar fără rezultat.

După instaurarea regimului comunist în România, chestiunea tezaurului a devenit tabu şi nu a fost abordată sub nici o formă, în nici o împrejurare.

După revoluţia din 1989, prin care s-a înlăturat regimul comunist din ţara noastră, s-a încheiat un tratat de prietenie cu U.R.S.S., semnat de Preşedintele României, Ion Iliescu şi Preşedintele U.R.S.S., Mihail Gorbaciov. Acest tratat nu prevedea nici o clauză privitoare la tezaurul României de la Moscova. Dar cum U.R.S.S. s-a desfiinţat, tratatul, rămânând fără obiect, nu a mai fost ratificat.

În cursul anului 2003, a fost încheiat un nou tratat de prietenie cu Rusia, semnat de Preşedintele României, Ion Iliescu şi Preşedintele Rusiei, Vladimir Putin, dar nici acest tratat nu conţine clauze privind restituirea tezaurului. S-a încheiat doar o Declaraţie a miniştrilor de externe a acestor două ţări, în care se prevedea înfiinţarea unei comisii care să studieze această chestiune.

În cele ce urmează vom încerca să înfățișăm istoriceşte, fără interpretări, fără comentarii, (lăsând plăcerea acestui exercițiu la latitudinea cititorilor) numai pe bază de documente, etapa din „viața" tezaurului, cuprinsă între data primului transport la Moscova, predarea către Guvernul Rusiei în 14/27 decembrie 1916 şi data Conferinței Internaționale de la Genua, aprilie 1922, care a hotărât: „Guvernul sovietic rus va restitui Guvernului român valorile depozitate la Moscova de numitul Guvern român" (clauza XII). Această hotărâre a fost comunicată în mod oficial delegației sovietice la 2 mai 1922, prin intermediul Ministerului Afacerilor Străine al Franței. La acea dată România nu avea relații diplomatice cu U.R.S.S.

Debutul intervenției României în primul război mondial, în 1916, s-a petrecut sub auspicii nefavorabile, sub amenințarea crescândă a armatelor germane de sub comanda mareşalului Mackensen, pregătite de invazie pe teritoriul României. Dezechilibrul între forțele beligerante în acest sector al frontului era net în favoarea inamicului nostru. Pericolul iminent al unor pierderi de vieți omeneşti, distrugeri de bunuri, acapararea tezaurului României, a determinat retragerea din Bucureşti a familiei Regale, a Guvernului României, a instituțiilor fundamentale în Moldova şi stabilirea lor la Iaşi, devenit astfel capitala vremelnică a României.

Prin Decretul nr. 3120 din 17 noiembrie 1918, sediul central al Băncii Naționale a României se strămută şi el la Iaşi, urmând ca toate operațiile Băncii să se facă în noua capitală a țării, unde s-au stabilit şi sediile Consiliului General şi Consiliului de Administrație al Băncii. Evident, întreg tezaurul Băncii Naționale a luat şi el drumul Iaşilor.

În urma unor consultări şi analize cu reprezentanții Puterilor Aliate, alături de care România intrase în război, Franța, Anglia, Rusia, s-a conturat ideea de a strămuta tezaurul României într-o țară care să ofere garanția păstrării în deplină siguranță a acestuia şi restituirea lui după încheierea războiului. Discuțiile pe această temă în sânul Guvernului au fost aprinse. Alegerea între Moscova, Londra sau chiar Cristiania (Oslo) s-a dovedit dificilă. S-a avansat chiar ideea de a se interveni pe lângă guvernul englez să ne faciliteze depozitarea tezaurului într-o țară neutră. În sfârşit „allea iacta est": Guvernul a hotărât strămutarea tezaurului la Moscova.

Dar Consiliul General al Băncii Naționale, întrunit la 2 decembrie 1916, hotărăşte:

„1. Tezaurul se va strămuta dacă Guvernul va încunoştiința această Bancă, fiindcă această strămutare prezintă un interes superior de stat. Numa

după tratative cu Guvernul Imperial Rus va face strămutarea întrucât (acesta) are să asigure paza şi păstrarea lui.

.....

4. Se va stipula în protocolul ce se va încheia cu autoritățile ruseşti, care vor primi tezaurul în păstrare că el este şi rămâne proprietatea Băncii Naționale a României, care va putea dispune de el conform cu interesele ei şi îl va putea inspecta oricând prin directorii şi cenzorii ei." (sublinierea noastră).

La această hotărâre a Băncii Naționale, Guvernul României, prin Ministrul Finanțelor Emil Costinescu, răspunde Viceguvernatorului Băncii Naționale a României, Ioan G. Bibicescu, prin adresa nr. 777/8 decembrie 1916, următoarele:

„Strămutarea Băncii Naționale de la Bucureşti la Iaşi, împreună cu stocul său metalic, a fost negreşit făcută în scop de a asigura această instituțiune şi averea Statului, cât şi averile care au o relațiune mai strânsă cu Statul. Stocul metalic al Băncii garantând întreaga circulație a biletelor de bancă, prezentând astăzi o mare parte din averea publică, trebuie să fie apărat cu mare băgare de seamă de un asemenea rizic ... În consecință s-ar impune poate trebuința de a se lua şi de Banca noastră Națională precauțiuni, ce s-au luat de puternica Bancă Națională a Franței, asigurând stocul metalic într-o țară străină. Dacă Banca noastră Națională ar crede, precum credem şi noi, că această precauțiune nu ar fi de prisos, atunci v-am propune mutarea stocului şi a oricăror valori ar crede Banca la Moscova, unde tezaurul Imperiului aflat la Kremlin oferă o mai mare securitate decât oriunde. (sublinierea noastră). Transportul în alt loc, spre exemplu la Londra, este şi mult mai greu şi expus pericolului transportului pe mare, amenințat de submarinele germane.

Demersurile sunt făcute de pe acum pe lângă Guvernul rusesc pentru ca mutarea averei Statului de la Casa de Depuneri şi de la Ministerul Finanțelor să se poată eventual duce tot la Moscova."

La această comunicare a Guvernului României, guvernatorul Băncii Naționale răspunde Ministrului Finanțelor, în aceeaşi zi, prin scrisoarea nr. 52299/8 decembrie 1916, astfel:

„... Consiliul General al Băncii s-a unit în totul cu vederile exprimate, fiind de acord asupra nevoii punerii în siguranță a tezaurului Băncii Naționale, care este averea sa privată, în contra unor eventuale invaziuni ale inamicului şi roagă Guvernul să ia măsurile necesare în această privință."

Deşi nu erau încă încheiate tratativele dintre Banca Națională care, cu multă prudență, solicită insistent îndeplinirea tuturor condițiunilor prevăzute de Consiliul General al Băncii în 2 decembrie 1916, în special punctul 4, din hotărârea mai sus menționată, totuşi Guvernul temător de precipitarea evenimentelor, insistă pentru urgentarea strămutării tezaurului României la Moscova.

În fața acestor presiuni, Banca Națională, precaută în a preveni eventuale riscuri, comunică Ministrului Finanțelor prin scrisoarea nr. 53.402/11 decembrie 1916 următoarele:

„... Se pun stăruinți ca să încărcăm tezaurul Băncii chiar astăzi spre a-l porni în Rusia. Strămutarea tezaurului în țară străină prezentând o gravitate excepțională, avem onoarea a vă aduce la cunoştiință, Domnule Ministru, că, conform votului Consiliului General al Băncii, nu vom putea proceda la încărcarea tezaurului, adică la predarea lui în mâna unor funcționari străini, decât dacă ni se va comunica convențiunea încheiată cu Guvernul Imperial Rus, pentru garantarea acestui tezaur, şi autorizarea dată unor funcționari anume de a primi acele valori în mâinile şi sub responsabilitatea Guvernului Imperial Rus". (sublinierea noastră).

Ministrul finanțelor a răspuns acestei scrisori a Băncii Naționale cu promptitudine:

„Răspunzând adresei dv. nr. 53402/11 decembrie 1916, vă comunic că puteți expedia în toată liniştea stocul metalic al Băncii Naționale la Moscova, spre a fi pus în tezaurul împărătesc la Kremlin, căci, deosebit de trimiterea de la Petrograd a unui tren special cu gardă puternică pentru transportul acestui stoc, ministrul Rusiei la Iaşi d-l general A. Mossoloff de față cu d-l Danielopolu, s-a angajat a semna protocolul acestei operațiuni aşa cum ne va conveni, spre a ne da deplină asigurare, atât pentru călătoria la ducere şi întoarcere, cât şi pentru păstrarea în tezaurul de la Kremlin."

În acelaşi sens, Consiliul de Miniştri, din care au făcut parte Ion C. Brătianu, Victor Antonescu, Vintilă Brătianu, Al. Constantinescu, M. Perechide, C.I. Istrate, M.G. Cantacuzino, E. Costinescu, I.G. Duca, D. Greceanu, Take Ionescu şi G. Mârzescu, prin Jurnalul nr. 20901 bis/12 decembrie 1916 „găseşte că este nevoie să se pună în siguranță în Rusia tezaurul Băncii şi aprobă transportarea lui".

Legea votată în aceeaşi zi şi promulgată prin Decretul nr. 3204/24 decembrie 1916 sancționează hotărârea Consiliului de Miniştri din jurnalul de mai sus şi prevede la articolul 1 :

„... Consiliul General al Băncii va putea strămuta tezaurul Băncii în oricare altă parte când va crede că o asemenea măsură ar fi necesară pentru a pune tezaurul în siguranţă ...”

În continuarea pregătirii documentelor privind strămutarea tezaurului României la Moscova, redăm mai jos, în traducerea noastră, nota adresată în limba franceză, la 11 decembrie, 1916 de către ministrul Rusiei la Iaşi, A. Mossoloff, ministrului român al finanţelor.

Legaţia Imperială a Rusiei *Iaşi, 11 decembrie 1916*
în România *J. nr. 3470/12 decembrie 1916*
nr. 148

Domnule Ministru,

Am onoarea să informez Excelenţa Voastră că, printr-o telegramă de astăzi, E.S. D-l Pokrovsky, ministrul afacerilor străine, îmi face cunoscut că E.S. D-l Bark, ministrul finanţelor, mă autorizează să semnez pentru dânsul protocolul, că un anumit număr de casete cu valoare declarată de Banca Naţională a României a fost încărcat în tren şi că Guvernul rus garantează integritatea lor, atât în timpul parcursului, cât şi în timpul depozitării la Moscova (sublinierea noastră). După aceea, această încărcătură va trebui să fie predată şefului escortei trenului, contra unui act special de confirmare a primirii.

Al doilea protocol relativ la depozitarea fondurilor la Moscova într-un compartiment separat, având două chei, dintre care una va fi păstrată de funcţionarul român şi cealaltă de funcţionarul rus, va fi semnat de delegatul Ministerului Imperial de Finanţe la Moscova.

Binevoiţi a agrea, Domnule Ministru, asigurarea înaltei mele consideraţiuni.

ss A. Mossoloff.

Această notă a fost trimisă Băncii Naţionale a României de către ministrul finanţelor Victor Antonescu, cu scrisoarea nr. 1151/11 decembrie 1918, precizând următoarele :

„În urma asigurărilor verbale ale domnului Mossoloff , ministrul Rusiei, că va semna protocolul de predarea stocului metalic al Băncii a venit acum cu autorizarea dată de ministrul de finanţe al Rusiei, domnului general Mossoloff, de a semna acel protocol în numele Guvernului imperial, dând

toate asigurările trebuincioase Băncii, atât pentru transportarea acelui stoc, cât şi pentru păstrarea lui în tezaurul imperial din Kremlin (sublinierea noastră).

Acum puteți accelera cât mai mult încărcarea stocului, operațiunea fiind de natură a se face cât mai repede.

Puteți lua în acelaşi timp înțelegere cu ministrul Rusiei pentru redactarea protocolului, care se va semna îndată ce stocul va fi încărcat".

În baza acestei aprobări a Guvernului României, Consiliul General al Băncii Naționale a aprobat transportarea tezaurului României la Moscova.

Primul transport. În ziua de 12/25 decembrie 1916 a început, în gara Iaşi, încărcarea primei părți din tezaurul României în trenul pentru Moscova, operațiunea durând trei zile.

Au fost prezenți la aceste operațiuni:

- din partea Rusiei, delegatul Guvernului Imperial rus, generalul A. Mossoloff ;
- din partea României, Theodor Capitanovici, directorul Băncii Naționale, Anghel Saligny, cenzor şi M.Z. Demetrescu, casier central al Băncii.

Odată terminate operațiile de încărcare a vagoanelor, de sigilare, de plumbuire a uşilor vagoanelor, în 14/27 decembrie 1916 s-a redactat un protocol, în limba franceză, în trei exemplare originale din care unul s-a predat delegatului Guvernului rus, al doilea ministrului finanțelor Guvernului român şi al treilea delegaților Băncii Naționale a României.

Redăm mai jos, în traducerea noastră, acest protocol.

PROTOCOL
încheiat la Iaşi la 14/27 decembrie 1916, cu ocazia
încărcării tezaurului Băncii Naționale.

Banca Națională a României, voind să pună în siguranță tezaurul său de aur, care să garanteze emisiunea de bilete de bancă şi care constituie proprietatea sa privată, a hotărât, potrivit deciziei Consiliului său General să transporte acest tezaur în Rusia.

Banca Națională a României, obținând asentimentul Guvernului Imperial rus în această chestiune, la intervenția Guvernului român, a încredințat acest tezaur delegatului Guvernului Imperial al Rusiei, care a procedat, în gara Iaşi, în prezența delegaților Băncii Naționale a României, la încărcarea în vagoane a casetelor de lemn, conținând numitul tezaur,

casete închise şi sigilate cu sigiliile delegaţilor Băncii Naţionale a României şi la aplicarea de sigilii pe vagoane. (sublinierea noastră). *În ziua de 12/25 decembrie 1916 s-au încărcat şapte (7) vagoane cu numerele :*

218873 Privalanski	*183002 HNK*	*300668 MPK*
324609 Pb	*38815 Cz*	*346002 PM*
170007 Py,		

punându-se în fiecare vagon câte o sută (100) casete, deci în total şapte sute (700) casete.

În ziua de 13/26 decembrie 1916 s-au încărcat alte şapte (7) vagoane purtând numerele :

889135 A2Mnu	*500954 MKHuU*	*44083 CzBM*
286927 Py	*605008 uqubuc*	*1121501 - OB*
597596 uqubuc		

punându-se în fiecare vagon câte o sută (100) casete, cu excepţia vagonului nr. 44083 CzBM, în care s-au încărcat 140 (una sută patruzeci) casete, deci în total 740 (şapte sute patruzeci) casete.

În ziua de 14 / 27 decembrie 1916 s-au încărcat alte trei vagoane, purtând numerele :

290221 CzBM	*528259HNK*	*225692 I - OB*

punându-se în primele două vagoane câte o sută (100) casete şi în al treilea 98 (nouăzeci şi opt) casete, deci în total 298 (două sute nouăzeci şi opt) casete.

Valoarea totală în aur efectiv, compusă din monede de naturi diferite şi de lingouri de aur, încărcate în susnumitele vagoane, este de lei aur 314.580.456 bani 84 (trei sute patrusprezece milioane, cinci sute optzeci mii, patru sute cincizeci şi şase lei aur şi optzeci şi patru bani), conform declaraţiilor Băncii Naţionale a României. (sublinierea noastră). Noi declarăm că sigiliile aplicate pe fiecare casetă sunt intacte. În afară de tezaurul Băncii Naţionale mai sus menţionat, s-au încărcat în acelaşi vagon nr. 225692 I - OB încă două casete purtând sigiliul Băncii Naţionale a României, casete a căror valoare declarată este de şapte milioane (7). (Bijuteriile Reginei Maria - n.n.).

Uşile fiecărui vagon au fost închise cu două lacăte şi au fost sigilate fiecare cu două sigilii, unul aplicat de delegatul Guvernului Imperial rus şi celălalt, acela al Băncii Naţionale a României, aplicat de delegaţii acestei Bănci. În plus, fiecare uşă a fost plumbuită cu plumbii Băncii Naţionale a României.

Tezaurul Băncii Naţionale a României, precum şi două casete se găsesc, din ziua în care au fost încredinţate delegatului Guvernului Imperial al Rusiei şi încărcate în vagoane, sub garanţia Guvernului Imperial al Rusiei, în ce priveşte siguranţa transportului, siguranţa depozitului, precum şi întoarcerea în România. (sublinierea noastră). Când acest tezaur va fi depus în Rusia, în compartimentul rezervat de Guvernul Imperial, se va face un inventar al conţinutului casetelor, inventar despre care se va face menţiune în protocolul ce se va încheia acolo, care va constata, printre altele, efectuarea depozitului precum şi valoarea sa.

Prezentul protocol a fost redactat în trei exemplare originale, din care unul a fost luat de delegatul Guvernului Imperial al Rusiei, altul de Ministrul Finanţelor al Regatului României şi al treilea de delegaţii Băncii Naţionale a României şi a fost semnat de Excelenţa Sa General -locotenent Mossoloff, trimis extraordinar, ministru plenipotenţiar al Majestăţii Sale Împăratul Rusiei, acţionând ca delegat în această chestiune al Guvernului Imperial Rus, de Domnul Victor Antonescu, Ministrul Finanţelor al Regatului României şi de delegaţii Băncii Naţionale a României, Domnul Theodor Capitanovici, director, Domnul Anghel Saligny, cenzor şi Domnul M. Z. Demetrescu, casier principal al Băncii.

Încheiat astăzi 14 / 27 decembrie 1916 la Iaşi, România.

Ministrul Rusiei
(ss) A. Mossoloff

Eu, subsemnatul Victor Antonescu, Ministrul Finanţelor României, certific că Banca Naţională a României a transportat tezaurul său la intervenţia şi cu consimţământul Guvernului român şi că tezaurul constituie proprietatea Băncii Naţionale.

Ministrul Finanţelor
(ss) Victor Antonescu

* * *

Trenul spre Moscova a fost însoţit de delegaţii Băncii Naţionale a României, directorul Th. Capitanovici, cenzorul A. Saligny, care au primit însărcinarea să rămână la Moscova şi să păstreze două din cheile de la safe-urile unde se va depozita tezaurul României.

* * *

După sosirea primului transport al tezaurului României la Moscova, delegații României şi ai Rusiei au procedat la inventarierea şi verificarea conținutului casetelor în care fusese ambalat acest tezaur. Operațiile au început în 9 ianuarie 1917 şi au durat 26 de zile, fiind încheiate în ziua de 4 februarie 1917. (Reamintim cititorilor că tezaurul fusese împachetat la Iaşi în 1738 casete, conținând o valoare totală de 314.580.456,84 lei aur şi 2 casete cu bijuteriile Reginei Maria cu o valoare de 7.000.000 lei aur).

Rezultatele acestei inventarieri şi verificări detaliate ale acestui prim transport al tezaurului la Moscova au fost consemnate în procese - verbale încheiate în fiecare zi.

După terminarea acestor operațiuni s-a procedat la depunerea tezaurului la Kremlin, în compartimentele speciale din Palatul Armurelor. Cu această ocazie s-a încheiat un protocol în limba franceză, la data de 16 februarie 1917, semnat de delegații Băncii de Stat a Rusiei şi Băncii Naționale a României.

Redăm mai jos acest protocol în traducerea noastră.

PROTOCOL

încheiat la data de 16 februarie 1917 cu ocazia depunerii tezaurului aur al Băncii Naționale a României la Kremlin

Ca urmare protocolului semnat de noi la Moscova în 21 decembrie 1916, noi, subsemnații delegați ai Ministerului Finanțelor Vasili Iacovlevici Kovalniţki, consilier de stat, actual director al Sucursalei Băncii de Stat din Moscova, N.W. Weniaminoff, directorul caselor numitei sucursale şi V.I. Iacovleff, subdirector al Băncii de Stat din Moscova, pe de o parte, şi Th. Capitanovici, directorul Băncii Naționale a României, A. Saligny, cenzor şi M.Z. Demetrescu, casier principal al numitei Bănci, pe de altă parte, primii acționând conform dispozițiilor ministrului de finanțe nr. 1267 din 14 decembrie 1916, am întocmit în prezența domnului Pierre Guerin, consulul României la Moscova, reprezentant al Guvernului român, prezentul proces-verbal, după cum urmează :

După protocolul semnat în 14/27 decembrie 1917 la Iaşi, s-a început în 9 ianuarie 1917 efectuarea unui inventar detaliat al conținutului a 1740 casete, cu sigiliile Băncii Naționale a României, depus la 21 decembrie 1916 în compartimentul de rezervă al sucursalei Băncii de Stat la Moscova Kremlin, Palatul Armurelor, în scopul verificării conținutului casetelor şi valoarea sa.

Înainte de deschiderea casetelor s-a procedat conform protocoalelor din 21 decembrie 1916, la o inspecție minuțioasă a sigiliilor Băncii Naționale a României de pe toate cele 1740 casete şi în acelaşi timp s-a procedat la o clasificare a casetelor, după natura monedelor. Sigiliile a 774 casete au fost găsite degradate, totuşi s-a constatat că o parte considerabilă a acestor degradări are caracterul unor foarte mici fisuri produse de schimbarea temperaturii sau provenind din şocurile inevitabile din timpul transportului şi al diverselor manipulări.

Apoi s-au stabilit de comun acord condițiile şi ordinea de verificare a valorilor, precum şi formalitățile de îndeplinit la această verificare.

1. În primul rând se vor deschide casetele cu sigiliile degradate şi apoi celelalte în ordinea categoriilor de monede.

2. Se vor deschide casetele conținând 8 saci, fiecare cu monede de aur de aceeaşi valoare, se va număra conținutul numai a doi saci şi se vor cântări toți cei 8 saci, verificând greutatea şi valoarea indicată pe fiecare fişă şi aplicând noi fişe pe sacii numărați.

3. Valorile care dintr-o cauză oarecare nu vor putea fi numărate, nici cântărite sunt acceptate cu valoarea declarată de Banca Națională a României.

4. După verificarea făcută, conținutul de valori va fi reînchis în casete, care vor fi sigilate din nou de Banca Națională a României.

5. În fiecare zi se va redacta un proces-verbal sumar asupra procedurii de verificare; după aceasta, la sfârşitul verificării, se va face un tablou de lucrări care va fi ataşat la protocol.

6. Un tablou detaliat al valorilor depozitate, cu indicarea numărului de casete, de saci şi a naturii monedelor şi a valorii lor în lei va fi de asemenea ataşat prezentului protocol.

Urmând prescripțiile indicate, verificarea şi recepția valorilor care constituie proprietatea Băncii Naționale a României au fost efectuate timp de 19 zile, începând cu 9 ianuarie până în 4 februarie inclusiv, după cum urmează:

a) 1737 casete au fost deschise şi după verificare au fost reînchise aplicând noi sigilii ale Băncii Naționale a României;

b) 13.023 saci cu monede de aur au fost cântăriți şi din acest număr de saci, 3565 saci au fost deschişi şi monedele pe care le conțineau au fost numărate şi s-a făcut o nouă înscriere pe etichete (fişe);

c) Lingourile de aur au fost inspectate la vedere şi parțial cântărite şi au fost acceptate pentru valoarea şi greutatea declarate;

d) Ceilalți saci cu diferite monede în sumă de 103.605 lei şi 12 bani au fost acceptați la valoarea indicată pe aceşti saci sigilați;

e) Alți doi saci cu valori speciale (bijuteriile Reginei Maria - n.n.) în valoare declarată de 13.065 lei 86 bani au fost recepționați fără a fi deschişi.

Toate valorile efectiv verificate, adică numărate sau cântărite, au fost găsite perfect conforme, în ce priveşte numărul şi valoarea lor, declarațiilor făcute de Banca Națională a României şi, adăugând la suma lor aceea a celorlalte valori neverificate efectiv, se obține suma totală a tuturor valorilor de 321.580.456 lei (lei aur - n.n.) şi 84 bani, care au fost declarate încă de la început de Banca Națională a României.

Date detaliate privind mersul lucrărilor de verificare şi starea valorilor verificate sunt menționate în două tablouri anexate prezentului protocol şi semnate de către delegați, conform procedurilor prescrise.

La sfârşitul tuturor operațiunilor de verificare şi de recepție, aceste 1738 casete conținând valorile ce constituie proprietatea privată a Băncii Naționale a României în sumă de 314.580.456 lei aur 84 bani şi alte două casete cu o valoare de 7.000.000 lei aur, deci în total una mie şapte sute patruzeci (1740) casete sigilate cu sigiliile Băncii Naționale a României pentru suma totală de trei sute douăzeci şi unu milioane cinci sute optzeci mii patru sute cincizeci şi şase lei aur şi 84 bani (321.580.456 lei aur şi 84 bani) au fost depozitate în același compartiment de rezervă al sucursalei Băncii de Stat la Moscova în Kremlin (Palatul Armurelor) sub garanția Guvernului Imperial Rus pentru siguranța depozitului, în conformitate cu datele înserate în prezentul protocol. (sublinierea noastră)

Asupra acestora subsemnații au convenit :

1) Având în vedere verificarea minuțioasă a condițiunilor în care vor fi păstrate valorile, garantând în mod perfect interesele celor două părți, o nouă verificare detaliată nu va fi nevoie să fie efectuată la restituirea tezaurului Băncii Naționale a României, (! ! nota noastră), ci se va limita la deschiderea casetelor ale căror sigilii vor fi fost serios deteriorate. Fracturile produse pe sigilii prin schimbarea temperaturii sau ca urmare a şocurilor, nu trebuie să servească de motiv pentru deschiderea casetelor, dacă ansamblul altor indici nu inspiră îngrijorare.

2) În timpul în care valorile se vor găsi la Moscova, reprezentanții Băncii Naționale a României acreditați valabil, vor avea la orice oră acces la compartimentul de rezervă, unde este păstrat tezaurul acestei Bănci şi vor putea face inspecții şi verificări parțiale.

Totuşi intrarea în compartimentele de rezervă, precum şi orice fel de operaţiuni asupra valorilor nu vor fi permise decât în prezenţa funcţionarilor autorizaţi de sucursala Băncii de Stat din Moscova, preveniţi din timp. Pentru toate intrările în compartimentul de rezervă şi pentru toate felurile de operaţiuni va fi încheiat un proces-verbal sumar.

Restituirea tezaurului nu va fi posibilă decât la prezentarea de depline puteri speciale ale delegaţilor Băncii Naţionale a României.

La data de 4 februarie 1917, toate operaţiunile fiind terminate, uşile compartimentului rezervat depozitului Băncii Naţionale a României au fost închise. Pe uşa interioară (grile de fier) a fost aplicat sigiliul Băncii Naţionale a României şi pe uşa exterioară (coffre fort) sigiliile delegaţilor Ministerului Imperial de Finanţe iar cheile au fost date, cea de la uşa exterioară domnului Vasili Iakovlevici Kovalnitzky, administratorul sucursalei Băncii de Stat din Moscova, iar cea a grilei uşii exterioare precum şi cea a grilei interioare domnului Th. Capitanovici, delegatul Băncii Naţionale a României şi directorul acestei Bănci, care este autorizat să rămână la Moscova până la o nouă dispoziţie a Băncii.

Au fost puse în post santinele lângă uşa de intrare a acestui compartiment şi servanţi ai Băncii de Stat (ruse) au fost, de asemenea, însărcinaţi cu paza sa.

Prezentul protocol, redactat în paralel în limba franceză şi în limba rusă, a fost întocmit în patru exemplare, două au fost remise conducătorului Băncii de Stat din Moscova şi celelalte două reprezentantului Guvernului român şi delegaţilor Băncii Naţionale a României.

Încheiat la Moscova, 16 februarie 1917.

(ss) Vasili Iacovlevici Kovalnitzky -
Consilier de Stat, actualul conducător al sucursalei Băncii de Stat din Moscova.
(ss) N. W. Weniaminoff -
Directorul caselor Sucursalei Băncii de Stat din Moscova.
(ss) W. I. Iacovleff -
Subdirector al Băncii de Stat
(ss) Th. Capitanovici
(ss) Anghel Saligny
(ss) M. Z. Demetrescu
(ss) P. Guerin

Valorile rezultate din verificările consemnate în procesele-verbale zilnice, menționate în protocolul de mai sus, au fost anexate acestui protocol. Redăm mai jos sinteza cifrică a acestor două tabele (apud G. Romaşcanu).

TABLOU SINTETIC
AL VALORILOR DIN PRIMUL TRANSPORT AL TEZAURULUI ROMÂNIEI DEPUS LA MOSCOVA

Nr. de casete aur	Conținutul casetelor	Suma	Cursul în lei	Valoarea lei aur
111	Lire engleze	888.482	25,22	22.357.076,04
550	Coroane austriece	87.793.560	1,05	92.188.488
726	Mărci germane	116.050.000	1,235	143.321.750
48	Lire otomane	379.074,75	22,70	8.604.996,82
7	Carolini *	1.065.705	1,0	1.065.705
288	Napoleoni	46.117.140	1,0	46.117.140
3	Monede ruseşti noi şi vechi	177.212,10	2,66	471.384, 20
1	Monede diferite	103.605,12	1,0	103.605,12
3	Lingouri de aur	337.247,80	1,0	337.247,80
1	Diferite valori	13.063,86	1,0	13.063,86
2	Bijuteriile Reginei Maria	7.000.000	1,0	7.000.000
1740	Casete în valoare totală în lei aur			321.580.456,84

* Carolinii erau lei de aur bătuți în timpul domniei Regelui Carol I - n.n.)

Consiliul de Administrație şi Consiliul de Cenzori al Băncii Naționale a României, fiind informate cu privire la operațiile de verificare a tezaurului României şi depunerii lui la Moscova în safe-urile de la Kremlin au întocmit un raport asupra acestora, prezentat Adunării generale a Acționarilor din 19 februarie 1917 (Victor Slăvescu, Istoricul Băncii Naționale a României, 1925), din care citățm următoarele :

„Cu grija de a pune la adăpost de orice eventualitate această avuție în aur a Băncii, adunată cu muncă de ani îndelungați, Consiliul nostru General a dispus cu învoirea guvernului, strămutarea ei la Iaşi, iar în timpul din urmă, profitând de marea bunăvoință a guvernului M. S. Împăratul Rusiei, care ne-a pus la dispoziție în Palatul Kremlin (Moscova) un compartiment special, am strămutat acolo, cu autorizarea guvernului şi potrivit legii din 25 decembrie 1916 cele 314.580.456,84 ce aveam în tezaurul nostru de la Iaşi.

...Vă rugăm a vă uni cu noi spre a exprima şi cu această ocazie recunoştință Guvernului rusesc".

Cu acest raport întreaga procedură de strămutare şi predare a primei părți din tezaurul României către Guvernul Imperial rus, depozitarea lui la Kremlin în compartimente speciale, cu garantarea de către acest guvern a păstrării în deplină siguranță şi a restituirii României după război - a fost terminată.

Dar după numai câteva luni, un al doilea transport de valori din tezaurul României, lua drumul Moscovei.

* * *

În 1917 în Rusia izbucnise revoluția. Pe frontul româno-rus, ce avea misiunea să apere granițele de sud şi de vest ale țării, dar controlând în acel timp doar teritoriul Moldovei, apăruseră semne de indisciplină gravă în sectorul armatei ruseşti. Unii ostaşi „cioloveci" incitați de propaganda „revoluționară" comunistă refuzau să mai lupte. Pe de altă parte armatele Puterilor Centrale pregăteau ofensiva decisivă, prin care erau convinse că vor pune stăpânire pe întreg Regatul României, a cărui administrație centrală, inclusiv Familia Regală, Parlamentul, Guvernul etc., se retrăsese din timp la Iaşi, devenit capitala vremelnică a României.

Sub amenințarea pericolului iminent al invaziei Moldovei de către armatele inamice, Guvernul României pune din nou în discuție oportunitatea evacuării instituțiilor centrale de stat, dar de data aceasta în Rusia. Guvernul Imperial Rus a stabilit, ca urmare a dorinței Guvernului Regal Român, ca oraşul Kerson să fie sediul de refugiu al acestuia. A început astfel al doilea exod pentru administrația centrală a României, dar de data aceasta pe țărmuri străine. Parlamentari, personalități ale vieții publice şi private, au fost nevoiți să ia drumul străinătății.

În această situație critică gravă, Consiliul de Miniştri al României, format din Ion I.C. Brătianu, M. Perekide, Take Ionescu, Barbu Şt.

Delavrancea, Emil Costinescu, D. Greceanu, Al. Constantinescu, M.G. Cantacuzino, Nicolae Titulescu, I.G. Duca, Gheorghe Mârzescu, C. Iancovescu, acceptând propunerea lui Nicolae Titulescu, ministrul finanțelor din acest guvern, a hotărât prin Jurnalul nr. 275 bis din 18 iulie 1917, strămutarea în Rusia a sediului Băncii Naționale a României și a părții din tezaur ce mai rămăsese încă la Iași.

Această hotărâre a fost comunicată Guvernatorului Băncii Naționale a României de către Nicolae Titulescu, ministrul finanțelor, prin adresa nr. 11960 din 22 iulie 1917, al cărei conținut îl redăm mai jos.

„*Am onoarea a vă înainta în copie Jurnalul Consiliului de Miniștri din 18 iulie a.c. prin care Banca Națională a României este autorizată , conform articolului 1 al Legii publicate în Monitorul Oficial nr. 233/1916, a-și strămuta aiurea sediul și avutul ei, cât și pe cel care îl are în păstrare. În consecință vă rog ca dintr-o dată sau în mai multe rânduri, să luați măsurile necesare pentru ca, față de împrejurările eventuale, interesele Băncii să fie apărate. Bineînțeles, vă rugăm să țineți seama că Statul va avea aci nevoie mai departe de concursul Băncii și deci vă rugăm a îngriji să se rețină stocul necesar de bilete de bancă pentru acest scop, Banca funcționând mai departe aci".*

Instituțiile bancare au fost înștiințate să ia măsuri urgente ca „avutul societății constând în titluri, efecte de orice natură, obiecte prețioase etc., să poată fi expediate imediat în Rusia".

Băncile importante precum: Banca Comercială Română, Banca Comerțului, Banca Marmorosch Blank, Banca Românească, au fost rugate să comunice dacă *„în acest scop de a funcționa mai departe pentru populația neevacuată, voiesc a fi autorizate să păstreze 10% Moldovei și 20% Iașilor din portofoliul lor și o egală proporție din suma depunerilor, titlurile urmând a fi trimise aiurea în toate cazurile".* (sublinierea noastră).

Guvernul fiind schimbat, noul Guvern al României a luat legătură cu noul ministru plenipotențiar al Imperiului Rus la Iași, Poklewsky Koziell, care s-a adresat ministrului de finanțe al României prin scrisoarea nr. 1621/24 iulie 1917 în limba franceză, scrisoare pe care o redăm mai jos în traducerea noastră :

LEGAȚIA RUSIEI ÎN ROMÂNIA *Iaşi, 24 iulie 1917*
Nr. 1621

DOMNULE MINISTRU,

Am onoarea să informez Excelența Voastră că printr-o telegramă de astăzi am solicitat Guvernului rus autorizația de a semna pentru el diferitele protocoale privind predarea valorilor de toate felurile autorităților ruse, valori pe care Statul român, Banca Națională a României şi oricare instituție publică a României sunt în situația de a le evacua în Rusia, precum şi garanția Guvernului rus privind integritatea acestor depozite în timpul transportului şi după sosirea lor la destinație. (sublinierea noastră).

Deoarece situația actuală obligă la plecarea imediată a diverselor valori şi nu s-ar putea acomoda întârzierilor pe care le-ar implica aşteptarea unei autorizații în forma cuvenită din partea Guvernului meu, informez Excelența Voastră că eu voi semna începând din acest moment diferitele protocoale, aşteptând o ratificare ulterioară a Guvernului rus.

Al doilea protocol, relativ la depozitarea într-un compartiment separat având două chei, din care una va fi păstrată de funcționarii români şi cealaltă de funcționarii ruşi, va fi semnat de delegatul ministrului de finanțe la Moscova.

Binevoiți a agrea, Domnule Ministru, asigurarea înaltei mele considerațiuni.

(ss) Poklewsky Koziell

Guvernul Imperial Rus a răspuns fără întârziere cererii telegrafice a ministrului plenipotențiar Poklewsky Koziell şi i-a acordat depline puteri de a semna protocoalele referitoare la evacuarea valorilor Băncii Naționale a României şi instituțiilor publice din România.

Redăm mai jos, în traducerea noastră din limba franceză, conținutul scrisorii nr. 1672 /27 iulie 1917, adresată ministrului de finanțe român, prin care i se aduce la cunoştință această împuternicire :

LEGAȚIA RUSIEI *Iaşi, 27 iulie1917*
Nr. 1672

DOMNULE MINISTRU,

Urmare scrisorii mele nr. 1621 din 24 iulie 1917, am onoarea să aduc la cunoştința Excelenței Voastre că am primit de la Guvernul meu depline puteri necesare pentru a semna protocoalele privind evacuarea în Rusia a valorilor aparținând Băncii Naționale şi altor instituțiuni publice din România.

Comunicându-vă cele precedente vă rog, Domnule Ministru, să agreați asigurarea înaltei mele considerațiuni.

(ss) Poklewsky Koziell

În baza acestor documente al doilea transport al tezaurului României a luat drumul Moscovei în 27 iulie 1917, după ce primul transport luase acelaşi drum al pribegiei în 14/27 decembrie 1916. Pribegie, pentru că până la data prezentei, noiembrie 2003, tezaurul României de o considerabilă valoare şi nu „mai mult un simbol" cum s-a spus recent la cel mai înalt nivel, nu a fost restituit României, proprietarei lui legitime, recunoscute şi garantate de Guvernul Rusiei, căruia i-a fost predat în anii 1916-1917.

Încărcarea în trenul de Moscova pentru cel de al doilea transport, a valorilor Băncii Naționale a României, care adusese la sediul său central din Iaşi toate valorile din sediile sale din țară, precum şi a valorilor Casei de Depuneri şi Consemnațiuni şi a celorlalte instituțiuni publice şi particulare, a început în 23 iulie 1917 şi a durat până în 27 iulie a aceluiaşi an.

Cu acest prilej s-au încheiat două protocoale, unul pentru valorile Băncii Naționale a României şi al doilea pentru valorile Casei de Depuneri şi Consemnațiuni a României, ambele redactate în limba franceză şi semnate de reprezentanții autorizați ai Rusiei Imperiale şi ai Regatului României.

Redăm în cele ce urmează conținutul acestor protocoale în traducerea noastră.

PROTOCOL
încheiat la Iaşi în 27 iulie/8 august 1917
cu ocazia trimiterii la Moscova al celui de al doilea transport
cu valorile Băncii Naţionale a României

Banca Naţională a României, după înţelegerea cu Guvernul Român, voind să pună în siguranţă propria sa avuţie în posesia sau în păstrarea sa, precum : titluri, efecte, valori, depozite, părţi din arhivele sale şi cărţi, acte etc., precum şi partea stocului său metalic în aur, proprietatea sa privată, care se găsea încă la Iaşi, cu o valoare de 574.523 şi 57 bani (cinci sute şaptezeci şi patru mii cinci sute douăzeci şi trei lei şi cincizeci şi şapte bani), (lei aur - n.n.) a hotărât conform deciziei Consiliului său general să transporte toate acestea la Moscova.

Banca Naţională a României după ce s-a pus de acord prin intervenţia Guvernului Român cu reprezentantul Guvernului Rus şi conform scrisorii lui nr. 1621/24 iulie 1917 adresată Ministerului Finanţelor României, a încredinţat toate aceste valori delegatului Guvernului Rus în gara Iaşi, care a procedat, în asistenţa delegaţilor Băncii Naţionale a României, la încărcarea în vagoane a casetelor de lemn conţinând numitele valori, casete închise şi sigilate cu sigiliile Băncii Naţionale a României şi cu aplicarea de sigilii pe vagoane.

S-au încărcat 3 (trei) vagoane purtând numerele: 142013; 837742 şi 905964 punându-se :

- 78 casete în vagonul cu nr. 142013
- 54 casete în vagonul cu nr. 837742
- 56 casete în vagonul nr. 905964
Deci în total 188 casete.

Valoarea declarată de delegaţii Băncii Naţionale a României a conţinutului total al celor 188 casete încărcate în numitele trei vagoane este de lei 1.594.836.721, 09 (un miliard cinci sute nouăzeci şi patru milioane, opt sute treizeci şi şase mii, şapte sute douăzeci şi unu lei şi nouă bani) din care 1.594.336.721 lei şi 9 bani (un miliard cinci sute nouăzeci şi patru milioane, trei sute treizeci şi şase mii, şapte sute douăzeci şi unu lei şi nouă bani) în aur, titluri, efecte şi alte valori şi 500.000 (cinci sute mii) valoarea arhivelor, cărţilor, actelor etc. Uşile fiecărui vagon au fost închise cu lacăte şi au fost sigilate fiecare cu două sigilii, unul aplicat de delegatul Guvernului Rus şi celălalt, cel al Băncii Naţionale a României, aplicat de delegaţii acestei Bănci. În afară de acestea, fiecare vagon a fost plumbuit.

Toate aceste valori de orice natură ca şi tezaurul de aur mai sus menţionat, încărcate în vagoanele mai sus numite şi având o valoare declarată de delegaţii Băncii Naţionale a României, de 1.594.336.721 lei şi 9 bani, se găsesc , începând cu ziua în care au fost încredinţate delegatului Guvernului Rus şi încărcate în vagoane, sub garanţia Guvernului Rus, în ce priveşte siguranţa transportului, siguranţa depozitului precum şi reîntoarcerea în România. (sublinierea noastră).

Când aceste valori mai sus indicate vor fi depuse în Rusia într-un compartiment separat, se va face un inventar al numărului de casete, inventar despre care se face menţiune în protocolul ce se va încheia la Moscova şi care va constata, între altele, efectuarea transportului, starea în care a sosit, efectuarea depozitului precum şi numărul casetelor.

Cheile compartimentului unde vor fi depozitate casetele vor fi păstrate, una de către delegatul Guvernului Rus şi altele de către delegatul Băncii Naţionale a României, domnul Th. Capitanovici, rezident actualmente la Moscova, sau - în absenţa lui şi în mod provizoriu până la reîntoarcerea domnului Capitanovici, de către domnul cenzor C. Naco.

Prezentul protocol a fost redactat în trei exemplare originale, din care unul a fost luat de Excelenţa Sa Domnul Ministru al Rusiei, altul de Excelenţa Sa Domnul Ministru al Finanţelor Regatului României şi al treilea de delegatul Băncii Naţionale a României - şi a fost semnat de Excelenţa Sa Domnul Stanislaw Poklewsky Koziell, Ministrul Rusiei, de Excelenţa sa Domnul Nicolae Titulescu - Ministrul Finanţelor României şi de delegaţii Băncii Naţionale a României, Domnii C. Naco şi general N. C. Constantinescu, cenzori ai Băncii Naţionale a României.

Încheiat la Iaşi, România, astăzi 27/9 august 1917.

S-a făcut menţiune că pe trei uşi a trei vagoane mai sus menţionate s-a aplicat al treilea sigiliu, cel al Guvernului Român, celelalte uşi din partea opusă purtând numai cele două sigilii mai sus menţionate.

(ss) S. Poklewsky Koziell , Ministrul Rusiei
(ss) N. Titulescu, Ministrul Finanţelor României

Delegaţii Băncii Naţionale a României :
(ss) C. Naco
(ss) General N. C. Constantinescu.

Cu privire la transportul valorilor Casei de Depuneri şi Consemnaţiuni a României s-a încheiat, de asemenea, un protocol în limba franceză, al cărui conţinut îl redăm mai jos în traducerea noastră.

PROTOCOL
încheiat la Iaşi la 27/9 august 1917
cu ocazia trimiterii la Moscova a valorilor
Casei de Depuneri şi Consemnaţiuni a României

Casa de Depuneri şi Consemnaţiuni a României, după înţelegerea cu Guvernul Rus, voind să pună în siguranţă întreaga avuţie proprie în posesiunea sa, precum şi aceea pe care o are în păstrare, ca titluri, efecte, valori, depozite, o parte din arhive, cărţi, acte etc., a hotărât, conform dispoziţiilor Guvernului Rus, să transporte toată această avuţie la Moscova, în Rusia.

Casa de Depuneri şi Consemnaţiuni a României, având în vedere scrisoarea din douăzeci şi patru iulie, nr. 1621, adresată de către Excelenţa Sa Domnul Nicolae Titulescu, Ministrul Finanţelor Regatului României, a încredinţat toate aceste valori delegatului rus în gara Iaşi, care a procedat, în asistenţa delegaţilor Casei de Depuneri şi Consemnaţiuni, la încărcarea în vagoane a unor casete de lemn, conţinând numitele valori, casete închise şi sigilate cu sigiliile Ministerului Regal de Finanţe al României şi la aplicarea de sigilii pe vagoane.

În ziua de 23 iulie s-au încărcat cinci vagoane purtând numerele 198291; 411271; 131911; 832135; 403175 şi punând în fiecare vagon următorul număr de casete : una sută trei în vagonul 198291, una sută şapte în vagonul 411271, nouăzeci în vagonul 131911, una sută douăzeci şi nouă în vagonul 832135 şi una sută douăzeci şi şase în vagonul 403175, în total cinci sute cincizeci şi cinci casete.

În ziua de luni, 24 iulie, s-au încărcat şapte vagoane, purtând numerele mai jos indicate şi punând în fiecare vagon următorul număr de casete: una sută patruzeci şi nouă în vagonul 731410, şaptezeci şi nouă în vagonul 792100, patruzeci şi şase în vagonul 629276, şaptezeci şi trei în vagonul 325787 şi cincizeci şi opt în vagonul 591805, în total cinci sute douăzeci şi trei casete.

În ziua de marţi, 25 iulie s-au încărcat încă opt vagoane purtând numerele mai jos indicate şi punând în fiecare vagon următorul număr de casete: cincizeci şi două în vagonul 120870, cincizeci şi şapte în vagonul

599483, optzeci şi una în vagonul 406662, treizeci şi şapte în vagonul 656036, una sută opt în vagonul 761253, optzeci şi cinci în vagonul 286196, optzeci şi două în vagonul 179833, cincizeci şi cinci în vagonul 455189, deci cinci sute cincizeci şi şapte casete.

În total o mie şapte sute treizeci şi cinci casete şi patruzeci şi opt colete-bagaje.

Valoarea declarată de Casa de Depuneri şi Consemnaţiuni a conţinutului total de 1635 vagoane aparţinând Băncii Naţionale, menţionată în protocolul special din 27/9 august 1917.

Noi declarăm de a fi constatat că sigiliile aplicate pe casete sunt intacte.

Uşile fiecărui vagon au fost închise prin lacăte şi au fost sigilate fiecare cu două sigilii, unul aplicat de către delegatul Guvernului Rus şi celălalt, cel al Ministerului Regal de Finanţe al României, aplicat de reprezentantul său.

Toate aceste valori de orice natură încărcate în vagoanele sus-menţionate şi având o valoare declarată de şapte miliarde şi jumătate se transmit începând cu ziua când au fost încredinţate agenţilor Guvernului Rusiei şi încărcate în vagoane, sub garanţia Guvernului Rusiei în ce priveşte siguranţa transportului, siguranţa depozitului precum şi reîntoarcerea în România. (sublinierea noastră).

Când valorile indicate mai sus vor fi depozitate în Rusia într-un compartiment separat, se va face un inventar al lor despre care se va face o menţiune în protocolul ce se va încheia la Moscova, care va constata starea în care au ajuns valorile, efectuarea depozitului la Moscova precum şi valoarea sa.

Prezentul protocol a fost redactat în trei exemplare originale, din care unul a fost luat deExcelenţa Sa - Domnul Poklewsky Koziell, Ministrul Rusiei în România, altul de Domnul Ministru Regal al Finanţelor României şi al treilea de către directorul general al Casei de Depuneri şi Consemnaţiuni a României şi a fost semnat de Excelenţa Sa Domnul Stanislaw Poklewsky Koziell, Ministrul Rusiei, de Domnul Nicolae Titulescu - Ministrul de Finanţe al Regatului României şi de delegaţii Casei de Depuneri şi Consemnaţiuni, Domnul C. Ionescu - director general, Domnul Grigorie Zaharia - trezorierul general al Casei şi de M.N. Lupu - membru al Consiliului de Administraţie al acestei Case, deputat.

S-a făcut menţiune că transportul de astăzi conţine încă un vagon cu nr. 424629 conţinând 26 casete, a căror valoare este deja inclusă în cifra globală mai sus indicată.

Încheiat astăzi, 27 iulie (9 august), la Iaşi, în România.
(ss) Poklewsky Koziell, Ministrul Rusiei
(ss) N. Titulescu, Ministrul Finanţelor României
(ss) C. Ionescu, director al Casei de Depuneri şi Consemnaţiuni
(ss) N. Lupu, membru al Consiliului de Administraţie al Casei de Depuneri şi Consemnaţiuni, deputat.

* * *

După sosirea la Moscova a acestui al doilea transport al tezaurului României, compus din tezaurul Băncii Naţionale a României şi din tezaurul Casei de Depuneri şi Consemnaţiuni a României, s-a procedat la verificarea casetelor şi la depunerea lor în depozitele arătate mai jos :

- tezaurul Băncii Naţionale a României în compartimentele speciale unde a fost depus şi tezaurul din primul transport, a cărui depunere a fost consemnată în protocolul din 16 februarie 1917;
- tezaurul Casei de Depuneri şi Consemnaţiuni a României, în compartimente speciale ale Casei de Împrumuturi şi Depuneri din Moscova.

După terminarea operaţiilor de verificare şi depozitare la Moscova, s-au încheiat cuvenitele protocoale, ale căror conţinuturi le vom prezenta în continuare.

* * *

După sosirea la Moscova a celui de al doilea transport al tezaurului României, compus din tezaurul Băncii Naţionale a României şi din tezaurul Casei de Depuneri şi Consemnaţiuni a României - şi după verificarea casetelor, s-a procedat la transportul şi depozitarea acestor tezaure la Kremlin (cel al Băncii Naţionale a României) şi în compartimentele Casei de Împrumuturi şi Depuneri din Moscova (cel al Casei de Depuneri şi Consemnaţiuni).

Cu această ocazie s-au încheiat cuvenitele procese-verbale în limba franceză, al căror conţinut îl vom reda mai jos în traducerea noastră.

PROCES - VERBAL ,
încheiat la 5-18 august 1917, cu ocazia depunerii la Moscova
a valorilor Băncii Naţionale a României

Moscova, 5-18 august 1917, noi subsemnaţii domni W. Kowalnitzky, administratorul Sucursalei Băncii de Stat din Moscova, N. Weniaminoff, director al caselor de bani şi Iakowleff, subdirector al Băncii de Stat - pe de o parte şi domnii T. Capitanovici, directorul Băncii Naţionale a României, C. Naco, senator şi general N.C. Constantinescu, cenzori ai numitei Bănci- pe de altă parte, aceştia din urmă acţionând în calitate de delegaţi ai Băncii Naţionale a României, conform protocolului încheiat la Iaşi în 27 iulie-9 august 1917 şi semnat de domnul S. Poklewsky Koziell, ministru plenipotenţiar al Rusiei în România, de domnul N. Titulescu, ministrul finanţelor României şi de delegaţii Băncii Naţionale a României :domnul C. Naco şi domnul N. Constantinescu, cenzori ai numitei Bănci, având în vedere scrisoarea din 4 august a domnului T. Capitanovici, directorul Băncii Naţionale a României, adresată domnului administrator al Sucursalei Băncii de Stat din Moscova şi protocolul de la Iaşi mai sus menţionat, anexat în copie, în prezenţa domnului P. Guerin, consul general al României la Moscova, am încheiat acest proces-verbal după cum urmează:

În aceeaşi zi, în prezenţa persoanelor sus-menţionate, s-a procedat la transportul şi depozitarea în compartimentul de rezervă al Sucursalei Băncii de Stat (Kremlin Orongeinaia Palata) a 188 (una sută optzeci şi opt) casete închise şi sigilate cu sigiliile Băncii Naţionale a României, conţinând - potrivit declaraţiei delegaţilor Băncii Naţionale a României - diferite valori precum monede de aur, efecte, titluri, obligaţiuni, depozite, cărţi, acte etc., în valoare de 1.554.336.721 lei şi 09 bani (un miliard cinci sute nouăzeci şi patru milioane trei sute treizeci şi şase mii şapte sute douăzeci şi unu lei şi nouă bani) constituind tezaurul Băncii Naţionale a României.

În urma unei inspecţii rapide s-a constatat că aceste 188 casete (una sută optzeci şi opt) erau intacte, dar că multe sigilii aplicate pe unele casete, precum şi sforile cu care erau ataşate erau deteriorate datorită transportului. După ce casetele au fost depozitate în acelaşi compartiment unde a fost depozitat tezaurul Băncii Naţionale a României, conform protocolului semnat în 16 februarie 1917, s-a procedat la închiderea lui ; pe uşa interioară au fost aplicate sigiliile Băncii Naţionale a României şi pe uşa exterioară au fost aplicate sigiliile delegaţilor Sucursalei Băncii de Stat

din Moscova şi cheile au fost remise, cele ale uşii interioare şi una a uşii exterioare, domnului T. Capitanovici, delegatul Băncii Naţionale a României şi cealaltă cheie de la uşa exterioară, domnului W. Kowalnitzky, administratorul Băncii de Stat din Moscova.

Apoi au fost puse în posturi santinele la uşa de intrare a acestui compartiment şi funcţionari ai Băncii de Stat (din Moscova - n.n.) au fost, de asemenea, propuşi pentru gardă.

Prezentul proces-verbal a fost redactat, în paralel, în franceză şi în rusă, în patru exemplare, din care două au fost remise administratorului Sucursalei Băncii de Stat din Moscova şi celelalte două delegaţilor Băncii Naţionale a României.

(ss) W. Kowalnitzky
(ss) T. Capitanovici
(ss) N. Weniaminoff
(ss) C. Naco
(ss) W. Iakowleff
(ss) general N.C. Constantinescu
(ss) P. Guerin

PROCES - VERBAL,
încheiat la 5-18 August 1917,
cu ocazia depunerii la Moscova a valorilor
Casei de Depuneri şi Consemnaţiuni a României

Noi, subsemnaţii d-l Zaremba, director general al Casei de Depuneri şi Împrumuturi a Statului din Moscova şi d-l Lewitzky, director al Secţiunii de Depuneri a numitei Case de Stat, în virtutea dispoziţiilor Ministerului Finanţelor al Rusiei, enunţate în telegramele directorului Cancelariei Speciale de Credit din 12 ianuarie şi din 25 iulie 1917 - şi reprezentanţii Casei de Depuneri şi Consemnaţiuni a Regatului României, conform protocolului încheiat la Iaşi în 27 iulie (9 august) 1917, anexat în copie - şi semnat de d-l Poklewsky Koziell, ministrul plenipotenţiar al Rusiei în România, de d-l Titulescu, ministrul finanţelor României, de domnii C. Ionescu, Gr. Zaharia şi de doctorul Lupu în prezenţa d-lui Guerin, consul general al României la Moscova, am redactat prezentul proces-verbal după cum urmează:

În nopțile de 3-4, 5-6, 8-9, 21-22, 22-23 şi 25-26 august 1917, în prezența reprezentanților mai sus arătați şi, de asemenea, în prezența consulului general al României la Moscova, s-a procedat la transportul şi la depozitarea în localurile Casei de Împrumuturi şi Depuneri a Statului din Moscova, strada Nastassinsky, nr. 3, a 1621 casete (una mie şase sute douăzeci şi unu) conținând - potrivit declarațiilor domnilor reprezentanți ai României , titluri, efecte, valori, depuneri, o parte din arhive, cărți, acte etc. în valoare totală de şapte miliarde şi jumătate lei, conform protocolului din 27 iulie 1917, încheiat la Iaşi şi, menționând suma de şapte miliarde şi jumătate, a fost făcută deducerea de un miliard la valoarea declarată de Banca Națională a României în procesul-verbal încheiat la Moscova în 5-18 august 1917. Deci totalul valorilor declarate de domnii reprezentanți ai României depuse la Casa de Împrumuturi şi Depuneri din Moscova este de şase miliarde şi jumătate lei. Cele 1621 casete au fost depuse în trei compartimente :

a) 263 casete într-o cameră de la etajul superior separată printr-un perete de piatră de antrepozitul valorilor depozitate la Casa Rusă de Împrumuturi;

b) 368 casete într-o cameră de la parter având o singură uşă incombustibilă, cinci ferestre, din care trei dând spre stradă, iar două spre curte;

c) 992 casete într-un subsol, cu o singură uşă de lemn întărită cu un fier, ferestre prevăzute cu gratii de fier şi cu obloane barate cu fier;

d) Una din casete neputând fi introdusă în compartimentele mai sus-menționate din cauza mărimii, a fost depozitată la Casa de Împrumuturi din Moscova sub o recipisă specială.

După o inspecție sumară s-a constatat că aceste casete erau intacte, dar unele dintre ele erau deteriorate din cauza transportului. Greutatea şi conținutul casetelor sunt necunoscute reprezentanților Casei de Împrumuturi şi Depuneri din Moscova.

După depozitarea casetelor în numitele compartimente, sub garanția guvernului rus, conform clauzei protocolului încheiat la Iaşi în 27 iulie (9 august) 1917, s-a procedat la închiderea compartimentelor. Sigiliile Ministerului Finanțelor României şi ale directorului Secțiunii de Depuneri a Casei din Moscova au fost aplicate pe fiecare uşă.

Cheile tuturor acestor compartimente au fost remise domnului C. Ionescu, directorul Casei de Depuneri a României.

Accesul în aceste localuri este liber pentru domnii delegaţi ai României, respectând regulamentele de serviciu ale garnizoanei din Rusia şi prevenind de fiecare dată directorul general al Casei din Moscova.

Prezentul proces-verbal, redactat în rusă şi în română, s-a realizat în patru exemplare originale, din care unul a fost remis domnului Zaremba, al doilea spre a fi trimis Ministerului Finanţelor Rusiei şi celelalte două domnului C. Ionescu.

Acest proces-verbal a fost semnat de domnii Zaremba, director general al Casei de Depuneri şi Împrumuturi Moscova, E. Lewitzky, director al Secţiei de Depuneri a numitei Case, P. Guerin, consul general al României la Moscova, C. Ionescu, director al Casei de Depuneri şi Consemnaţiuni a României, Gr. Zaharia, trezorierul numitei Case.

(ss) Zaremba
(ss) C. Ionescu
(ss) E. Lewitzky
(ss) Gr. Zaharia
(ss) P. Guerin

Recapitulare. Tezaurul României a fost transportat la Moscova şi predat reprezentanţilor Guvernului rus în două etape:

- valorile primului transport au fost predate prin protocolul din 16 februarie 1917, încheiat la Moscova cu reprezentanţii guvernului imperial rus, după ce la plecarea din Iaşi se încheiase în 14-27 decembrie 1916 un protocol cu delegaţii aceluiaşi Guvern Imperial Rus privind încărcarea în vagoane, siguranţa transportului, siguranţa depozitării la Moscova şi returnarea în România după terminarea războiului, toate acestea sub garanţia Guvernului rus;

- valorile celui de al doilea transport au fost predate prin două procese-verbale din 5-18 august 1917 încheiate la Moscova cu reprezentanţii Guvernului rus, după ce la plecarea din Iaşi se încheiaseră două protocoale în 27 iulie-9 august 1917 privind încărcarea în vagoane, siguranţa transportului, siguranţa depozitării la Moscova şi restituirea sa României după terminarea războiului, toate acestea sub garanţia Guvernului rus, al cărui reprezentant semnase aceste protocoale.

Valoarea totală a tezaurului României predat Guvernului Rusiei, care garantase siguranţa depozitării acestui tezaur şi restituirea lui României se compunea din valorile de mai jos.

TEZAURUL ROMÂNIEI DEPUS LA MOSCOVA :

1. **Primul transport :**
   - **1738 casete cu stocul metalic de aur al Băncii Naţionale a României: 314.580.456,84 lei aur**
   - **două casete - bijuteriile Reginei Maria: 7.000.000 lei aur**
2. **Al II-lea transport :**
   - **188 casete cu stocul metalic de aur al Băncii Naţionale a României: 574.523,57 lei aur**
   - **Arhiva Băncii Naţionale a României: 500.000 lei aur**
   - **1621 casete cu numerar, bijuterii, tablouri, diferite depozite făcute la Casa de Depuneri şi Consemnaţiuni de către particulari şi instituţii publice şi private: 7.500.000.000,00 lei aur**.

TOTAL I + II = 3548 casete
conţinând valori de 9. 416. 417. 177, 93 lei aur.

Este important de relevat că încărcătura celui de al doilea transport al tezaurului României a conţinut, pe lângă lingouri de aur, efecte bancare şi o bogăţie de valori subestimate, adevărate comori ale ţării.

D.D. Pătrăşcanu în lucrarea sa „În faţa naţiunii", Editura R. Steinberg şi Fiul, Bucureşti, 1925, ne prezintă un impresionant tablou al acestor comori, ce zac de aproape 87 de ani în peşterile dintr-o poveste adevărată şi nu imaginată în „O mie şi una de nopţi", pentru că dintre noi nu s-a ridicat încă un Ali Baba care să mânuiască bagheta magică, poruncind în numele Adevărului şi Dreptăţii : „Sesam, deschide-te !".

Iată un fragment din acest tablou, în care se înfăţişează valorile ce au luat drumul pribegiei spre Moscova: *„O parte din arhivele statului şi ale ministerelor, acte orăşeneşti ale Braşovului aduse în Bucureşti ca să fie salvate, picturile lui Grigorescu şi alte tablouri rare din Pinacoteca Statului şi din muzeul Kalinderu... variatele gajuri ale Muntelui de Pietate (vestită casă de amanet - n.n.), odoarele mânăstireşti din Moldova şi Muntenia, preţioasele colecţiuni ale Academiei Române, compuse din numeroase documente originale, 300 de pergamente cu peceţi domneşti, 25 de manuscripte româneşti şi slavone, câteva tablouri în ulei de mare valoare - printre ele şi portretul lui Avram Iancu făcut după natură de pictorul*

Rosenthal -, unele rarități între care şi vestitele „Răspunsuri ale Mitropolitului Varlaam din 1644 la Catechismul Calvinesc - unicul exemplar cunoscut -, colecțiunile de medalii şi monezi vechi moldoveneşti, strânse cu osârdie de Dimitrie Sturdza, precum şi piesele rare ale Muzeului nostru de Antichități cuprinzând şi vestita Cloşcă cu puii de aur, singura urmă de trecere a Goților pe la noi.

Valori incalculabile... Tot ce era mai de preț, tot ce era o bogăție nobilă şi sfințită de veacuri în durerile neamului nostru, toată aurăria şi argintăria lucrată cu ciocanul şi bătută în nestemate, faima mânăstirilor şi singuraticelor schituri,... acele panaghiare ale lui Ştefan cel Mare de la Mânăstirea Neamțului şi evangheliile slavoneşti ferecate în aur şi-n argint din veacul al XV-lea şi al XVI-lea; ... odoarele Brâncoveneşti ale Horezului şi cele Cantacuzineşti de la Mânăstirea dintr-un lemn; ... urmele pietății bătrânilor voievozi şi ale străbunilor noştri, care-şi însemnau în acest chip trecerea lor prin viață şi care s-au păstrat sute de ani prin sfintele lăcaşuri, ca nişte moaşte scumpe din trecutul zbuciumat al poporului românesc... Durerea noastră este însă cu deosebire mare când ne vin în minte odoarele lui Atanaric. Tezaurul de la Pietroasa era citat ca o podoabă a României în toate manualele de artă veche, descris în amănunțime şi râvnit de cele mai vestite muzee. Iar inscripția gotică de pe verigă, scrisă cu caractere runice, a fost citită cu emoție şi tălmăcită în felurite chipuri de marii învățați ai lumii. (toate piesele cântăreau 18 kg). O bună parte din tezaur fiind alcătuită din obiecte fără preț, iar unele din odoarele mânăstireşti, cum sunt acele minunate evanghelii de la Neamț, chivotele şi epitractilul de la Bistrița şi toate darurile lui Vasile Lupu şi ale soției sale Tudosca de la Biserica Trei Ierarhi din Iaşi, între care şi acea minune de evanghelie scrisă de Izidor din Rădăuți, apoi monezile şi medaliile vechi româneşti ale Academiei şi comorile de la Pietroasa, unice, nu se pot plăti cu tot aurul din lume" (încheiem citatul).

Un caz de înalt patriotism, curaj în atitudine şi faptă şi deplină răspundere pentru păstrarea sfintelor odoare mânăstireşti, îl încredințează posterității Alexandru F. Mihail în articolul din „Dimineața", din 27 iulie 1933: „Noi complectări despre tezaurul de la Moscova", citat de D. D. Pătrăşcanu :

„Când a venit panica şi au început să se strângă cu înfrigurare toate bogățiile țării româneşti, spre a fi trimise la Moscova, un singur om n-a voit să cedeze valorile ce le avea sub privegherea sa: starețul mânăstirii Secul din județul Neamțului. Aşa au fost scăpate de la pieire odoarele acestei

frumoase mânăstiri între care şi acel vestit Aer al lui Nestor Ureche, marele vornic al Ţării de Jos şi al soţiei sale Mitrofana, din 1608, în zilele blagoslovitului Voievod Simion Movilă. Numele stareţului care a văzut limpede şi nu a avut încredere în Rusia ţaristă, opunându-se cu hotărâre...ca să predea odoarele mânăstirii este Protosinghelul Ilarion Bălăiţă".

Cu cele două transporturi de valori se încheie acţiunea de predare a tezaurului României din anii 1916-1917 spre depozitare la Moscova, sub garanţia de păstrare de către Guvernul Rusiei şi de restituire României la momentul oportun. Odată , însă, cu izbucnirea revoluţiei de la 1917, începe o epocă tulbure şi de profundă îngrijorare a autorităţilor româneşti pentru soarta acestei avuţii naţionale.

Este semnificativ de relevat că în această întunecată epocă, în anii 1917 şi 1918, Guvernul României a fost constrâns să tipărească în Rusia biletele de bancă româneşti.

* * *

Retragerea Guvernului Regatului României la Iaşi şi întregii administraţii centrale a ţării a pus Banca Naţională a României în imposibilitatea de a mai tipări biletele de bancă necesare circulaţiei, din lipsă de hârtie specială şi materiale auxiliare care, de regulă, se importau din Franţa şi din Anglia, piaţă devenită inaccesibilă datorită războiului. Ca urmare s-a hotărât ca biletele de bancă româneşti să se tipărească în Rusia. În acest scop o delegaţie compusă din inginerul G. Dobrovici, M. G. Vidraşcu, şeful serviciului de control al Băncii, a plecat la Petrograd în ziua de 18 februarie 1917. Aici a luat legătura cu directorul Cancelariei de Credit din Ministerul de Finanţe al Imperiului, Saanem. Acesta a solicitat la rândul său lui Tabildaroff, directorul Tipografiei şi Fabricii de Hârtie a Băncii Imperiale să sprijine delegaţia României. S-a ajuns imediat la un acord, românii au şi predat clişeele bancnotelor, urmând ca peste câteva zile să se semneze acordul. Numai că, „peste noapte", directorul tipografiei a fost înlocuit cu un căpitan, care a refuzat tipărirea. După tratative anevoioase, în martie 1917 s-a aprobat şi început tipărirea biletelor de 2, 5 şi 100 lei la Tipografia Casei de Depuneri. Deoarece urgenţa tipăririi biletelor de bancă româneşti reclama ore suplimentare, iar Comitetul Central al Sovietului Lucrătorilor şi Soldaţilor nu a aprobat efectuarea de ore suplimentare,

delegaţia română a fost nevoită să recurgă la serviciile unei tipografii particulare, Golike et comp.

La finele lunii iunie 1917 activitatea de tipărire a biletelor de bancă româneşti a fost strămutată la Moscova. Aici Banca Naţională a României a cumpărat o tipografie la preţul de 225.000 ruble de la doamna I. E. Peciughina, pe numele inginerului român Dobrovici. Tipografia consta în principal din : două maşini mari automate Augsburg - aproape noi, două maşini americane noi, două maşini mici plane Augsburg în bună stare, două maşini Boston, o maşină mare pentru două culori, o maşină de tăiat - model nou, o maşină de tăiat mică, diverse materiale şi ustensile şi aproape un vagon de litere.

La Petrograd şi Moscova s-au tipărit, până la finele anului 1917, următoarele bilete de bancă româneşti :

-	17.925.000	bilete de	1 leu	-	17.925.000 lei
-	12.500.000	bilete de	2 lei	-	25.000.000 lei
-	3.850.000	bilete de	5 lei	-	19.250.000 lei
-	1.050.000	bilete de	100 lei	-	105.000.000 lei
	TOTAL - 35.325.000	bilete		-	167.175.000 lei

Transportul la Iaşi al biletelor de bancă româneşti tipărite în Rusia a întâmpinat mari dificultăţi şi nu ar fi fost posibil dacă nu ar fi intervenit colonelul canadian Boyle, care a şi pus la dispoziţie trenul său. Totuşi au rămas la Moscova, neputând fi transportate, patru lăzi conţinând fiecare 7.000 foi a câte 25 bilete de 1 leu, complet imprimate şi numerotate, dar negrifate.

În ianuarie 1918 tipografia a fost nevoită să-şi înceteze lucrul din cauza şicanelor tot mai frecvente puse la cale de bolşevici, culminând cu sechestrarea abuzivă a întregii tipografii.

În acest scop comisarul poporului pentru afacerile străine Fritsche, însoţit de comandantul militar al Moscovei şi de delegatul Sovietului Lucrătorilor şi Soldaţilor, cu o gardă de cazaci (faimoşi pentru „vitejia" lor în luptă cu „burjuii" neînarmaţi) s-a prezentat la Tipografia Băncii Naţionale a României (a se observa „înalta" şi intimidanta alcătuire a comisiei) din Moscova şi a sechestrat-o, fără explicaţii. Lăzile cu biletele de bancă româneşti tipărite complet, magazia cu hârtie specială de tipărit, sala de maşini, au fost sigilate şi date în paza unei gărzi de soldaţi înarmaţi. Dar

numai peste trei zile de la sechestrare, în 18 ianuarie 1918, Fritsche a revenit şi a ridicat şi transportat cu camioanele la Sudnaia Kassna toate biletele de bancă imprimate, hârtia specială şi o ladă cu clişee (din fericită prevedere a românilor, celelalte lăzi cu clişee au fost ascunse din timp). S-a încheiat un proces-verbal, iar compartimentul în care au fost depuse cele de mai sus s-a sigilat, încuiat şi una din chei a fost dată lui C. Ionescu, directorul Casei de Depuneri a României.

Ulterior un delegat al lui Fritsche a anunţat că Sovietele vor da autorizaţie să se continue imprimarea biletelor de bancă şi că vor restitui delegaţilor Băncii Naţionale a României toate valorile transportate la Sudnaia Kassna. La 1 februarie 1918 Fritsche a restituit reprezentanţilor Băncii Naţionale a României, dar numai hârtia în curs de preparare şi clişeele, reţinând 38 lăzi, care conţineau bilete de bancă imprimate complet, numerotate şi grifate. Opt din aceste lăzi au şi fost trimise imediat la Sevastopol propagandiştilor români, puşi „de bunăvoie" în slujba bolşevicilor, care ţinteau cotropirea şi bolşevizarea României !! Tot Fritsche a mai dat ordin să se reia cât mai repede tipărirea biletelor de bancă româneşti sub supravegherea alesului aşa-zisului Partid Revoluţionar Român înfiinţat la Moscova, Teodor Ardeleanu, recrutat de bolşevicii ruşi cu ademeniri perfide, din rândul soldaţilor români din armata austro-ungară, căzuţi prizonieri la ruşi (metoda avea să se repete peste cca. 25 ani cu soldaţii români căzuţi prizonieri în mâinile armatelor staliniste în al doilea război mondial !!). Acest Ardeleanu era unul dintre protejaţii lui Rakovski Christu, referent pentru relaţiile româno-ruse de pe lângă Comisarii Poporului şi duşman înrăit al românilor. Rakovski îşi alcătuise o adevărată coterie bolşevică antiromânească (model preluat în zilele noastre de bolşevicul Voronin, preşedintele Republicii Moldova !) în care atrăsese diverşi trădători ai României precum : avocatul Gheorghiu-Bujor din Bucureşti, avocatul Nicolau din Bucureşti, Dicescu, Ciornei, Kupferwasser, Buiumovici ş.a. „ejusdem farinae". Între timp Fritsche, însoţit de doi evrei cetăţeni români, slugi ai lui Rakovski, Sticlaru (fost probabil Glassmann) şi Edelstein (ce ironie acest nume: piatră nobilă) fost plutonier în armata română de unde a dezertat, s-a prezentat la tipografie şi a solicitat delegaţilor Băncii Naţionale a României să înceapă urgent tipărirea biletelor de bancă româneşti. Este nevoie presantă pentru finanţarea acţiunilor de subminare a României! Şi Fritsche nu era fitecine, ci înaltul Comisar al Poporului pentru Afacerile Străine! Câtă generozitate din partea lui! Dar delegaţii Băncii Naţionale a României, intuind din timp intenţiile perfide ale lui Fritsche de a

pune biletele de bancă la dispoziția lui Rakovski, au desfigurat pe ascuns majoritatea clişeelor. Cele 185 de lăzi aflate la tipografie, din care 4 lăzi cu bilete de 1 leu complet imprimate şi de 2 şi 100 lei în curs de tipărire, clişeele (desfigurate), hârtia specială au fost împachetate şi depuse, la ordinul lui Fritsche, la Sudnaia Kassna, alături de celelalte valori româneşti. S-a încheiat un proces verbal şi cheile au fost predate consulului Franței (pentru că între timp relațiile diplomatice cu România au fost rupte). La data de 1/13 ianuarie 1918, ministrul României la Petrograd, Diamandi, a fost arestat şi aruncat în închisoarea Petropavlovsk, unde zăceau „duşmanii poporului" (Românii vor mai auzi după 1946 această „revoluționară stigmatizare" intonată cu frenezie pe toate glasurile, decenii de-a rândul!)

La data de 13 martie 1918 tipografia a fost luată în stăpânire, la ordinul lui Fritsche, de către aşa-zisul Partid Revoluționar Țărănesc Român, care se ocupa de editarea de broşuri bolşevice în limba română, destinate îndoctrinării românilor prizonieri şi celor din România, precum şi de editarea ziarului Foaia Poporului, unde se publicau cu predilecție articolele furibunde ale lui Bela Kuhn, evreul maghiarizat şi bolşevizat, care încercase în 1919 să atace Ardealul spre a-l ocupa şi pune sub sceptrul lui Szent Istvan Kiraly (Regele Ştefan cel Sfânt), care creştinase pe Ungurii năvălitori în anul 1000. Dar armatele române, printre care şi Regimentul Horia, înființat la Brad de căpitanul Banciu (viitor general), locotenentul Candin Ciocan (viitorul director al Liceului „Avram Iancu" ş.a.) regiment încadrat într-o unitate din Beiuş, l-au pus pe fugă pe „multinaționalul" Bela Kuhn şi nu l-au slăbit din goană până la Budapesta. În această situație delegații Băncii Naționale au fost siliți să părăsească Moscova - T. Capitanovici, Em. Pantazi, C. Ionescu, G. Dobrovici - în luna mai 1918 şi să se reîntoarcă în România.

Banca Națională a României a fost reprezentată în continuare de M. G. Vidraşcu, pe care, însă, Sovietele nu au vrut să-l recunoască. La 15 aprilie 1918 Sovietul Deputaților, Lucrătorilor şi Țăranilor a decis să rechiziționeze cele două maşini mari şi moderne din Tipografia Băncii Naționale a României, cumpărată pe numele românului Dobrovici de la doamna Peciughina, actul de cumpărare fiind transmis sub semnătura privată a lui M.G. Vidraşcu, după retragerea în România a celorlalți delegați ai Băncii. Vidraşcu a protestat împotriva acestei noi rechiziții abuzive a maşinilor de tipărit bancnote, adresându-se în 22 iulie 1918 Comisarului Poporului pentru Afacerile Străine, Fritsche, prin mijlocirea fostului consul al României, Guerin, care fiind francez avea încă multe uşi deschise, cu

următoarea solicitare: „*Subsemnatul M.G. Vidraşcu, român împuternicit de d-l inginer Dobrovici proprietarul tipografiei din Slovucenski Perenloc, nr. 19, cumpărată de la d-na Peciughina în luna iulie 1917, cu onoare vă aduc la cunoştinţă cele ce urmează: Tipografia se compune din 10 maşini de imprimat, din care s-au rechiziţionat, conform deciziei din 15 aprilie a Sovietului Deputaţilor, Lucrătorilor şi Ţăranilor, două din cele mai mari şi mai perfecţionate maşini, prima cu nr. 10.432 sistem Augsburg din 1913, rechiziţionată pentru tipografia guvernului din Penza şi a doua nr. 10 245 rechiziţionată pentru tipografia Levesohn. Prima maşină m-a costat, în iulie 1917, suma de 40.000 ruble şi a fost evaluată de comisia de rechiziţii la 10.000 ruble, a doua a costat 35.000 ruble şi a fost evaluată numai la 9375 ruble. Din maşinile rămase două sunt ocupate cu tipărirea gazetei româneşti a Partidului Revoluţionar Român, intitulată Foaia Poporului (deci tot pentru bolşevici !! - n.n.), iar celelalte abia produc pentru întreţinerea lor, a plăţii curentului electric şi întreţinerea lucrătorilor români rămaşi la Moscova.*

Aducându-vă la cunoştinţă cele de mai sus, cu onoare, vă rog - Onorate Domnule Comisar, a interveni pe lângă Sovietul Deputaţilor, Lucrătorilor şi Ţăranilor din Moscova, de a nu mai rechiziţiona maşinile rămase şi care servesc parte la tipărirea gazetei româneşti de propagandă (bolşevică - n.n.) şi parte la întreţinerea lucrătorilor români la Moscova şi de a majora evaluarea celor două maşini rechiziţionate, deoarece diferenţa între preţul cu care le-am cumpărat şi cel stabilit de comisia de rechiziţii este cu totul disproporţionată şi ne expune la pierderi prea mari pentru mijloacele noastre.

În speranţa că veţi binevoi a găsi întemeiate cele de mai sus şi a unui răspuns favorabil vă rog să primiţi... etc., etc.”

Fostul nostru consul Guerin a depus-o la Comisariatul Poporului pentru Afacerile Străine cu următoarea solicitare : „Înaintându-vă adresa domnului M.G. Vidraşcu, am onoarea a vă ruga să examinaţi această afacere şi în cazul că ar fi nedreptate din partea Sovietului, de a refuza cererea domnului Vidraşcu în limitele legii şi justiţiei”. (Justiţie ? Lege la bolşevici ? - n.n.)

După „legea” lor cererea lui Vidraşcu nu numai că a fost respinsă, dar Sovietele au mai rechiziţionat, la finele lui iulie 1918, o maşină Boston subevaluând-o la 1000 ruble.

Apoi, sub perfidul pretext al audierii lui Vidraşcu în legătură cu cererea lui, el a fost citat la 3 august 1918 să se prezinte la Comisariatul Poporului pentru Afacerile Străine, Secţia Româno-Rusă, condusă de Rakovski,

duşmanul nr. 1 al naţiunii româneşti. De bună credinţă Vidraşcu s-a prezentat însoţit de avocatul Ştefănescu-Brăila. Aici a fost interogat de evreul Dick, fost ziarist la Bucureşti, folosind întreaga „recuzită a torturii psihice", dar nu pe tema cererii privind rechiziţiile maşinilor tipografice, ci referitor la activitatea sa la Consulatul român de la Moscova, acuzându-l că prin scrierea cu cerneală roşie a numerelor de pe paşapoartele celor ce plecau din Rusia spre Iaşi, oferea autorităţilor române de la frontieră posibilitatea să identifice pe agenţii propagandei bolşevice.

Supus în continuare la ameninţări şi umilinţe Vidraşcu a fost nevoit să se întoarcă în România la 22 februarie 1919.

La acea dată tezaurul României la Moscova era încă intact, iar în afară de biletele de bancă de la Sudnaia Kassna, folosite de bolşevici pentru finanţarea propagandei de îndoctrinare a românilor ajunşi prizonieri în Rusia sau a trădătorilor din România, alte bilete de bancă româneşti nu au mai putut fi tipărite, pentru că toate clişeele fuseseră desfigurate prin grija şi cu riscul vieţii de către slujitorii avutului românesc, ajuns în pribegie şi încăput pe mâinile unor străini fără de lege şi Dumnezeu.

Dacă aceste clişee ar fi căzut intacte în mâna bolşevicilor, aceştia ar fi tipărit în neştire bilete de bancă româneşti şi aşa supuse la grele încercări de maşina vorace a războiului şi de trădarea foştilor aliaţi.

În continuare vom urmări încercările asidue dar zadarnice ale diplomaţiei româneşti, de a găsi soluţii pentru salvarea tezaurului României din infernul bolşevic rusesc imediat după Marea Unire din 1918, dar şi, nemijlocit, după ruperea relaţiilor diplomatice cu Sovietele.

* * *

La data de 14 martie 1917 s-a constituit în Rusia primul Guvern Provizoriu cu prinţul Lvof Preşedinte al Consiliului de Miniştri. În ziua următoare, „Martis Idus", amintind de tragicul regicid ce a curmat viaţa lui Iulius Cezar („Et tu mi fili Brute ?"), ţarul Nicolae II a abdicat, sfătuit de aghiotantul lui, generalul Ruski (printre primii trecuţi cu arme şi bagaje în tabăra bolşevicilor). I-a urmat la tron Marele Duce Mihail, fratele ţarului. Dar şi el s-a retras după o singură zi de domnie. Ca urmare toate puterile au trecut în mâna prinţului Lvof, Preşedintele Consiliului de Miniştri. Acesta, după numai două zile, a dispus arestarea întregii familii imperiale, care s-a stabilit la Tsarskoe Selo, sub severa supraveghere a generalului Korniloff. Măsuri luate sub presiunea în forţă a bolşevicilor. Totuşi Guvernul

Provizoriu, îndată după arestarea familiei imperiale, a intervenit pe lângă Buchanan, ministrul plenipotențiar al Angliei la Petrograd, prin Ministrul Afacerilor Străine Miliukoff, ca Anglia să ofere ospitalitate familiei imperiale. Răspunsul a fost afirmativ, ca după numai câteva ore să comunice decizia că Anglia este de acord să primească familia imperială dar numai după încheierea păcii definitive. (Un prim pas în abordarea unei „strategii flexibile," ultra sensibilă la bătaia vânturilor", continuată şi desăvârşită de W. Churcill la Yalta, prin care a sfidat milioanele de locuitori din zece țări din est şi din centrul Europei, printre care şi foste aliate!) Consecința: familia imperială a fost transportată în Siberia, la Tobolsk şi de acolo spre locul crimei.

După o scurtă perioadă, Comitetul Revoluționar, instalat de Lenin la conducerea bolşevicilor, a preluat puterea şi a declarat că „...nu poate răspunde personal de siguranța tezaurului României, decât în cazul când ar fi sigur pe putere, dar că nu-şi ia nici o răspundere, atât timp cât anarhiştii şi bandele organizate i-o vor disputa". (Dar cine i-a dezlănțuit pe aceştia ?! - n.n.)

Consulul nostru la Moscova, P. Guerin, a informat imediat Guvernul României asupra acestui grav pericol. Guvernul a dispus, la data de 15 noiembrie 1917, ca P. Guerin „... să ia măsuri grabnice pentru strămutarea valorilor noastre în America şi să obțină în acelaşi timp, din partea Aliaților, o mijlocire colectivă pe lângă Comitetul Revoluționar, pe care l-a declarat răspunzător de integritatea tezaurului nostru." Această răspundere îi venea Rusiei în baza repetatelor garanții ferme ale guvernelor anterioare ruseşti, care angajau statul rus.

Încă de la izbucnirea revoluției, Guvernul României a fost îngrijorat de soarta tezaurului nostru. Astfel, Ministrul de război, neliniştit de îndoielnica pază a tezaurului nostru de la Kremlin, făcută de către garda de cazaci, a trimis la Moscova, în 15 noiembrie 1917, douăzeci de jandarmi înarmați şi îmbrăcați civil, sub comanda locotenentului Zagoritz. Ei aveau ordin să acționeze la dispoziția permanentă a lui T. Capitanovici, directorul Băncii Naționale a României - aflat la Moscova şi să supravegheze cu tact depozitele de valori ale României predate Rusiei. Ministrul de Finanțe, Nicolae Titulescu, a informat pe T. Capitanovici şi pe P. Guerin, despre trimiterea acestei formațiuni de pază, prin următoarea telegramă, nr. 23701/14 noiembrie 1917, cu următorul conținut :

Nr. 23701/14 noiembrie 1917
GUERIN ŞI CAPITANOVICI
- MOSCOVA -

Miercuri 15 noiembrie pleacă la Moscova, de aici, locotenentul Zagoritz cu 20 de păzitori ai Băncii Naţionale stop Răspundeţi dacă transportul fără riscuri e posibil acum şi prin ce mijloace stop. Am intervenit de mult în acest sens Aliaţi stop. Puneţi-vă în legătură şi cu reprezentanţii americani transsiberian..."

Ministrul de Finanţe
(ss) Nicolae Titulescu

Guvernul României ducea mai demult tratative la Paris, prin ministrul Victor Antonescu, pentru a transporta tezaurul nostru de la Moscova în America - sub garanţia Aliaţilor. În Rusia aceste tratative cu Aliaţii se purtau prin Diamandi, ministrul nostru în Rusia, P. Guerin - consulul nostru la Moscova şi T. Capitanovici, directorul Băncii Naţionale a României, prezent la Moscova de la data predării tezaurului României.

Comunicaţiile în Rusia erau controlate de bolşevici şi întârziate intenţionat, iar telegramele denaturate sau chiar pierdute. Telegrama trimisă de Titulescu a ajuns la destinaţie după douăsprezece zile! Aşa se explică faptul că Pantazi a trimis o telegramă în limba franceză, cifrată, Guvernului din Iaşi, cu următorul text, redat mai jos în traducerea noastră.

Telegrama cifrată de la Consulatul General din Moscova
Nr. 2428/24 nov. 1917

MINISTERULUI AFACERILOR EXTERNE
- I A Ş I -

Atrag din nou atenţia Domniei Voastre asupra gravităţii situaţiei privind faptul că, în ciuda demersurilor prompte ale domnului Guerin şi bunăvoinţa consulului american, care a fost la Petrograd, ministrul nostru nu a primit instrucţiunile relativ la transferul în America a tezaurului şi valorilor şi a promis să le ceară şi să vină la Moscova.

Întârzierea este regretabilă.

(ss) avocat Pantazi Guerin.

Ministrul Afacerilor Externe al României transmite Ministrului de Finanțe, Nicolae Titulescu, această telegramă printr-o scrisoare pe care o redăm mai jos.

MINISTERUL AFACERILOR EXTERNE
Nr. 16120
MINISTERULUI FINANȚELOR
Înregistrat sub nr. 47698 din 28 nov. L)L

Domnule Ministru,

Drept răspuns la telegrama dv. nr. 23701 adresată Consulatului nostru General din Moscova şi domnului Capitanovici, am onoarea a vă comunica în traducere următoarea telegramă pe care o primesc de la sus-numitul nostru Consulat General:

„Mă grăbesc a vă informa că, telegrafic, consulul american din Moscova a rugat pe ambasadorul american din Petrograd să convoace de urgență conferința tuturor Aliaților cu privire la transportul tezaurului şi valorilor. Trebuie cerută în acelaşi timp şi protecțiunea Puterilor neutre, în cazul unei evacuări din Moscova, spre a duce tezaurul şi valorile."

Ministru
(ss) indescifrabil

Este remarcabilă perseverența şi fermitatea de care au dat dovadă diplomații americani de la Petrograd în sprijinul evacuării tezaurului nostru de la Moscova. Dar mare deziluzie ! Tratativele purtate la Paris cu aliații de către ministrul nostru de externe Victor Antonescu au eşuat: Aliații refuzau să garanteze siguranța transportului tezaurului de la Moscova în altă țară.

Ministrul Finanțelor României (de la Iaşi) i-a comunicat ministrului României în Rusia, Diamandescu, următoarea telegramă, pe care o redăm mai jos, în traducerea noastră din limba franceză.

Nr. 28194/28 martie 1917
DIAMANDI - PETROGRAD

Tratat de mult timp transfer valori de la Moscova dar Antonescu mă informează Aliații refuză garantarea securității transport stop Binevoiți raport ambasador Statele Unite şi alte persoane ce credeți utile pentru a

aviza cele mai bune mijloace de a pune la adăpost stop Rugăminte comunicați rezultatul stop Temându-mă Guerin Moscova nu a primit telegramele mele rugăminte a-i transmite aceasta.

Ministrul Finanțelor
(ss) Nicolae Titulescu.

Dar Guvernatorul Băncii Naționale a României de la Iaşi a refuzat să accepte transportul tezaurului de la Moscova fără garanția Puterilor Aliate.

Ideea transportului tezaurului nostru de la Moscova cu Transsiberianul, mii de kilometri, până la coasta Pacificului, printr-o țară în plină revoluție, căzută în anarhie şi pradă bandelor tâlhăreşti, care jefuiau tot ce le stătea în cale, era sortită eşecului, fără nici o îndoială. Dacă totuşi, printr-o minune incredibilă, tezaurul ar fi ajuns la Ocean, acesta era împânzit de submarine de război germane, nava ar fi fost cufundată, iar tezaurul nostru pierdut pentru veşnicie pe fundul Oceanului. Aşadar, refuzul guvernatorului român al Băncii Naționale de a accepta o astfel de aventură, dinainte condamnată la catastrofă, era pe deplin justificat. El afirma cu o amară consolare că tot zidurile groase ale safeurilor de la Kremlin prezentau mai multă garanție. El nu-şi putea imagina că guvernul bolşevic sfida orice lege, orice înțelegere, cu nonşalanța cu care striveşti o gâză.

Este de reținut însă, un amănunt semnificativ: americanii, mai mult decât pragmatici şi inflexibili când era vorba de afaceri, au acceptat să garanteze restituirea integrală a tezaurului nostru sau contavaloarea lui în aur, cu condiția să primească în schimb, tot în aur, contravaloarea jumătății tezaurului şi celorlalte valori. (Vedeți, dragi cititori, de unde s-a împământenit la noi sintagma „fifty-fifty", încă de pe vremea când unchiul Sam nu era atotsfătuitor pe cheiurile Dâmboviței.)

Spre sfârşitul anului 1917, propaganda bolşevică pătrunsese în Moldova, prin mii de agenți răspândiți pe tot cuprinsul ei, conduşi de Rakovski şi Bujor. Aceştia acționau la Iaşi şi ținteau alungarea Regelui Ferdinand, bolşevizarea Moldovei şi încorporarea ei în Rusia. (Nu cumva astăzi Voronin visează la fel ?). Bandele bolşevice fanatizate au eliberat prin violență pe toți aceşti spioni şi trădători, ce fuseseră arestați la Socola, în cap cu Rakowski şi Bujor, expediindu-i la Odesa să-şi continue mârşavele uneltiri. Bolşevicii nu s-au mulțumit cu atât, ci au instalat la Iaşi - în Socola - un aşa-zis stat major, condus de un oarecare Roşală, ce fusese comandant al fortăreței Kronstadt şi promovat datorită „ataşamentului" său revoluționar, ferocității lui proverbiale. El era ajutat de Reissohn, comisarul armatei IV

ruse, Hermann, Rech, întâmplător toți evrei. Acest stat major, continuând „misiunea lui Rakowski, mai plănuia asasinarea lui Scerbaşev, comandantul armatelor ruseşti de pe frontul românesc.

România era insistent sfătuită să se ridice împotriva Rusiei bolşevizate. După aprige şi îndelungate dezbateri în Consiliul de Miniştri de la Iaşi, unde se înfruntau două curente, unul condus de Tache Ionescu - potrivnic declarării de război Rusiei („ar fi un fapt catastrofal pentru țara noastră" spunea el) şi celălalt curent - în frunte cu Ion I. C. Brătianu, susținător al ideii de atacare şi dezarmare a trupelor ruseşti. A învins ultimul.

În această situație gravă, Nicolae Titulescu, ministrul finanțelor României, a trimis lui Victor Antonescu, ministrul afacerilor externe al României, ce negocia la Paris, următoarea telegramă, în limba franceză, pe care o redăm mai jos, în traducerea noastră.

Nr. 28772/11 ianuarie 1918
VICTOR ANTONESCU
- PARIS -

În momentul de a lua împotriva bolşevicilor de pe frontul ruso-român măsurile de poliție reclamate de Aliații noştri, Guvernul român a condiționat acțiunea sa de o garanție colectivă din partea lor (Aliaților n.n.), cu privire la tezaurul şi valorile noastre de la Moscova, garanție care nu a ridicat, de altfel, nici o obiecțiune.

Dat fiind marele interes comun care se acordă de acum înainte conservării depozitelor noastre de la Moscova, vă rog să interveniți pe lângă Guvernul Francez ca de acord cu ceilalți Aliați şi având în vedere imposibilitatea de transport în Rusia, (pe toate căile de transport din Rusia, n.n.) , să fie cel puțin arborate drapelele Antantei pe imobilele unde sunt adăpostite valorile noastre.

Binevoiți a transmite această telegramă colegilor dv. de la Londra şi de la Roma şi a-i ruga să acționeze în consecință.

Ministrul finanțelor
(ss) Nicolae Titulescu

Spre a ne face o idee de precipitarea în care se desfăşurau evenimentele şi se luau hotărârile, redăm mai jos, în traducerea noastră, o nouă telegramă în limba franceză, trimisă în aceeaşi zi de Nicolae Titulescu lui Victor Antonescu la Paris.

MINISTERUL FINANȚELOR
Nr.28839/11 ianuarie 1918
VICTOR ANTONESCU, MINISTRUL ROMÂNIEI
- P A R I S -

După înțelegerea cu Guvernatorul Băncii Naționale puteți să tratați cu Guvernele Aliate, în mod special cu America, cesiunea aurului și obiectelor de valoare aflătoare la Moscova, cu obligația din partea lor de a le restitui după pacea generală stop (sublinierea noastră). Transmiterea dreptului de proprietate va fi efectuată din acest moment.

Ministrul finanțelor
(ss) Nicolae Titulescu

Chiar în aceeaşi zi Ministrul Finanțelor, Nicolae Titulescu a înştiințat Guvernatorul Băncii Naționale a României despre această dispoziție, prin scrisoarea nr. 28.840/11 ianuarie 1918.

În urma dispozițiilor telegrafice de mai sus, Victor Antonescu a tratat cu Aliații propunerea României de a transmite imediat Aliaților dreptul de proprietate asupra tezaurului şi a tuturor valorilor României depozitate la Moscova, cu condiția restituirii după încheierea păcii generale.

Victor Antonescu a comunicat Consiliului de Miniştri de la Iaşi rezultatul acestor tratative.

Redăm mai jos telegrama dată de Victor Antonescu la data de 21 (3) februarie 1918.

PRIMULUI MINISTRU
- IAŞI -

Aliații consimt să ne garanteze 310 milioane lei aur care se găsesc la Moscova.

Celelalte valori care se găsesc acolo şi care sunt depozitele Băncii Naționale, ale Casei de Depuneri şi Consemnațiuni şi ale Băncilor particulare, sunt efecte publice, rente de stat, acțiuni ale diferitelor societăți ale căror numere se cunosc şi care pot fi anulate şi după care se pot da duplicate celor interesați în cazul puțin probabil în care maximaliştii ar lua aceste valori.

(ss) Victor Antonescu

(Din păcate nu a fost „ puțin probabil”, ci foarte sigur ! - n.n.)

Deci Aliații ne garantau 310 milioane lei aur din tezaurul de la Moscova, o hotărâre de importanță deosebită ! Sperăm că arhivele lor s-au păstrat intacte până în zilele noastre şi că actele diplomatice nu sunt „chiffon de papier”!

Comisarul Poporului de Război în perioada 1918-1924, Trotzki, pe numele său adevărat Lev Davidovitz Bronstein, a dat în 26 ianuarie 1918 o radiogramă prin care anunța ruperea relațiilor diplomatice cu Regatul României, declarând cu această ocazie că tezaurul României aflat la Moscova nu va fi predat „oligarhiei române”; Consiliul Comisarilor Poporului îşi asumă răspunderea conservării acestui tezaur, a tuturor valorilor României depozitate la Moscova şi a tuturor depozitelor româneşti din băncile Rusiei, toate urmând să fie predate în mâinile poporului român. (Până azi, 26 ianuarie 2004 nu s-a predat absolut nimic în „mâinile poporului”, deşi au trecut exact 86 de ani de la populista proclamație. Iar autorul ei a fost ucis în Mexic în 1940, la instigarea lui Stalin, al cărui oponent înverşunat devenise din 1925, fiind expulzat din URSS în 1927). Urmare acestei proclamații tezaurul nostru a fost confiscat de bolşevici, sub falsul pretext că au confiscat „bunurile unui stat inamic în timp de război”. Ori aceste bunuri nu erau proprietatea statului. În conformitate cu dreptul internațional ceea ce au săvârşit bolşevicii în numele Guvernului Sovietic este o gravă infracțiune de abuz de încredere, aşa cum atestă istoricul nostru Constantin Kirițescu în „Istoria Războiului pentru întregirea României”.

„Avatarurile” tezaurului României au continuat din ce în ce mai întunecate. Asupra lor vom reveni în fragmentul următor când vom încheia relatările noastre despre această fărădelege perpetuată, sub scuza lipsei de documente, până în zilele noastre. Nu documentele lipsesc, ci voința politică.

* * *

După ce Rusia bolşevică a declarat război României şi în urma garantării de către Aliați a 310 milioane în aur din tezaurul nostru de la Kremlin, Guvernul francez a însărcinat pe ambasadorul său din Petrograd, Noulens, să protejeze interesele României în Rusia şi în primul rând să vegheze la păstrarea intactă a tezaurului României. Noulens a informat imediat telegrafic pe Erick Labonne, consulul Franței de la Moscova, că tezaurul român a fost cedat Puterilor Aliate ca garanție a avansurilor primite de România în timpul războiului.

Redăm mai jos în traducerea noastră, din limba franceză, telegrama ambasadorului francez Noulens către consulul Erick Labonne.

Telegramă cifrată *Petrograd, 1 februarie 1918, ora 21*
a Ambasadei Franței *Primită în 2 februarie 1918, la Moscova*
Nr. 1

Tezaurul român care este depozitat la Kremlin a fost cedat Aliaților ca proprietatea care garantează rambursarea avansurilor date României. Înțelegeți-vă cu colegii dumneavoastră din legațiile Angliei şi Americii pentru a informa comisarii poporului din Moscova, pentru ca ei să asigure integritatea tezaurului. Informați-mă urgent asupra situației rezervei de aur, pe care eu presupun că este intactă.

(ss) Noulens

În urma acestei telegrame Erick Labonne a preluat de la Guerin, consulul României la Moscova, arhiva Consulatului Român de la Moscova precum şi:

- protocoalele de depunere la Kremlin a tezaurului Băncii Naționale a României;
- cheile de la compartimentele unde au fost depuse valorile;
- protocoalele de depunere a valorilor Casei de Depuneri şi Consemnațiuni a României;
- actul de cumpărare a tipografiei din Moscova de către Banca Națională a României, pe numele lui Dobrovici.

La predarea cheilor şi documentelor au fost prezenți reprezentanții Băncii Naționale a României la Moscova, Th. Capitanovici şi C. Ionescu.

În baza dispozițiilor Guvernului român de la Iaşi şi a înțelegerii cu reprezentanții Angliei, Americii şi Italiei, Erick Labonne a făcut un demers conservator pe lângă comisarii poporului, la data de 14 februarie 1918, informându-i că tezaurul României de la Moscova a fost cedat unor Puteri din Antantă, pentru împrumutul acordat României în timpul războiului.

Comisarul poporului pentru afacerile străine, V. Fritsche, evreu de origine şi profesor la Universitatea din Moscova, s-a prezentat la consulul francez Erick Labonne şi i-a solicitat cheile de la compartimentele de la Sudnaia Kassna, unde erau depozitate valorile Casei de Depuneri şi Consemnațiuni a României, pretextând că are de luat de acolo opt lăzi aparținând Sovietelor. Erick Labonne a refuzat invocând mandatul său de a

preda cheile numai reprezentanților oficiali ai Guvernului român sau ai Băncii Naționale a României. V. Fritsche, cu aroganța specifică, i-a replicat amenințându-l că, ținând seama de starea de război dintre Rusia şi România, are dreptul ca la nevoie să intre chiar şi cu forța în posesia cheilor şi bunurilor României.

La această brutală ieşire a lui Fritsche, Erick Labonne a reacționat într-o manieră diplomatică elegantă dar fermă, încheind un proces - verbal de constatare, pe care l-a prezentat lui Fritsche. Arogantul comisar al poporului a reculat.

Redăm mai jos procesul-verbal al lui Erick Labonne, prezentat lui Fritsche, în traducerea noastră din limba franceză.

Republica Franceză *Moscova, 1 martie 1918*

Consulatul General al Franței la Moscova.

Proces - verbal de constatare,

Însărcinat provizoriu cu interesele române în regiunea Moscova, după ruperea relațiilor diplomatice dintre România şi Rusia, consulul general al Consulatului General al Franței la Moscova a primit în depozit arhivele Consulatului României, documentele relative la tezaurul român de la Kremlin şi la valorile Casei de Depuneri şi Consemnațiuni, împreună cu cheile tezaurului şi ale numitei Case de Depuneri. În 27 februarie, Consulul General al Franței la Moscova a primit cererea exprimată formal în numele Guvernului sovietelor de a preda cheile domnului comisar al poporului pentru afacerile străine, la Moscova. Consulul General al Franței a explicat domnului comisar al poporului că, în calitatea sa de reprezentant al intereselor române, este răspunzător de depozitul de obiecte aparținând Guvernului român şi nu poate să consimtă la această cesiune.

Domnul comisar al afacerilor străine a declarat atunci că valorile aparținând Guvernului român erau pur şi simplu confiscate din rațiuni de stare de război şi că el va pretinde la nevoie, prin forță, cedarea cheilor. (sublinierea noastră). Consulul General al Franței la Moscova, luând act de această declarație şi după ce a protestat ferm, a declarat că el va ceda cheile forțat, cesiunea urmând să aibă loc la data de 1 martie 1918.

(ss) Erick Labonne

Amenințarea cu forța, „strategie diplomatică rusească” în relațiile internaționale de-a lungul istoriei, a început cu Ivan cel Groaznic, sau poate şi mai devreme şi a continuat neîntrerupt cu războaiele de cucerire, de anexiune a teritoriilor altor națiuni, inclusiv al Basarabiei, Bucovinei, Ținutului Herței, Insula Şerpilor, până în zilele noastre, când Rusia şi-a instalat Armata a IV-a în Republica Moldova, stat suveran, - şi refuză să o retragă, în disprețul hotărârilor OSCE şi altor foruri internaționale.

După ce a văzut procesul-verbal de constatare încheiat de Erick Labonne, Comisarul poporului V. Fritsche şi-a schimbat tactica, înlocuind amenințările intervenției în forță cu minciuna vicleană a garanțiilor, aşa cum rezultă din scrisoarea pe care a adresat-o lui Erick Labonne, Consulul General al Franței, scrisoare redată mai jos - în traducerea noastră din limba franceză.

Nr. 7595
Domnului Consul General al Franței - Moscova -
DOMNULE CONSUL,

Prin prezenta am onoarea (! - n.n.) a vă ruga să binevoiți a-mi prezenta cheile de la subsolul unde se află depuse valorile Guvernului Român, spre a ridica lăzile depuse acolo la timpul său de către Comisariatul Afacerilor Externe la Moscova şi cu această ocazie cred de datoria mea a vă asigura, Domnule Consul, ca valorile Guvernului Român, depuse în subsol, conform protocolului ce se află la dv. rămân intacte.

Comisarul Afacerilor Externe
(ss) V. Fritsche
Secretar
(ss) V. Verzanoff

De bună credință, în baza acestei garanții scrise (ce avea să se dovedească minciună sfruntată), Erick Labonne a renunțat la sintagma „cedate forțat” şi a predat cheile comisarului poporului V. Fritsche cu condițiile : predare temporară, deschiderea uşilor şi vizitele în prezența sa.

Despre această situație Erick Labonne a informat Banca Națională a României, cu scrisoarea înregistrată la Bancă sub nr. 7635 / 26.07.1918.

La data de 2 martie V. Fritsche a primit cheile şi a ridicat trei lăzi din compartimentele de la Sudnaia Kassna. Dar lăzile nu erau ale sovietelor ci ale Băncii Naționale a României şi conțineau bilete de bancă românești în valoare de 1.920.000 lei. Furt prin abuz de încredere şi înşelăciune !!!

Aceste lăzi cu bancnote româneşti furate în acest incalificabil mod, au fost puse la dispoziția grupului Rubinstein (întâmplător tot evreu), Gh. Mihai şi Bujor, agenții sovietelor pentru bolşevizarea românilor. Apoi Rakowski (tot întâmplător evreu), duşmanul de moarte al României, a propus Consiliului Comisarilor Poporului Sovietelor inventarierea întregului tezaur românesc de la Moscova şi confiscarea lui (aur, argint, bijuterii, bilete de bancă, lucrări de artă etc). Planul a fost dejucat de Guvernul României, care a intervenit pe lângă Diviziunea Politică germană din Bucureşti să convingă Ambasada Germaniei de la Moscova să ia tezaurul sub protecția sa.

În luna august 1918, Consulul Franței la Moscova, Erick Labonne, a fost arestat şi expulzat din Moscova şi din Rusia, împreună cu întreg personalul Consulatului francez. La plecarea sa, rugat printr-o scrisoare de delegații români, Erick Labonne a predat cheile consulului Danemarcei la Moscova, însărcinat cu apărarea intereselor franceze şi române din Rusia. El le-a predat viceconsulului danez, care fiind silit şi el să plece, a intenționat să predea cheile consulului norvegian, acceptat în Rusia datorită bunelor sale relații personale cu Cicerin, comisarul poporului pentru afacerile străine, numit în locul lui Fritsche. Dar Guvernul României, pe deplin lămurit că în Rusia bolşevizată nu mai există nici o siguranță, a rugat pe viceconsulul danez să ia cheile cu el în Danemarca şi să le expedieze apoi Ministerului de Externe al Franței.

Banca Națională a României a mai încercat între timp să repatrieze arhivele, bancnotele tipărite şi hârtia pentru imprimarea bancnotelor, toate aflate sub sechestru abuziv la tipografia din Moscova, proprietate românească a lui Dobrovici. În acest scop banca a intervenit pe lângă consulul norvegian de la Moscova, rugându-l să obțină acordul de repatriere de la Cicerin. Acesta a comunicat Băncii Naționale acordul său, prin scrisoarea nr. 335/09 septembrie 1918, menționând însă că, în ce priveşte România, orice hotărâre ce se ia este condiționată de avizul lui Racowski, preşedintele lui Sovnacorni. Rakovski, fanaticul duşman al românilor, nu a dat acest aviz.

Nu peste mult timp, ultimii reprezentanți ai României au fost siliți să părăsească Moscova. Astfel, tezaurul României a rămas la discreția totală a bolşevicilor pentru care tratatele internaționale, garanțiile propriilor guverne din trecut nu mai aveau nici o valoare.

Mai târziu, în cadrul tratativelor pentru pace, România a prezentat, prin reprezentantul său Danielopol, la şedința din 8 aprilie 1919 a Comisiei

Reparațiunilor, situația tezaurului român, insistând „ în interesul țării şi al Puterilor Aliate garante, să fie luate măsurile cuvenite pentru restituirea bunurilor României a căror valoare totală depăşeşte un miliard de franci". După „pasarea" chestiunii tezaurului la Comisia financiară pentru un supliment de analize, ea a revenit la Comisia de reparațiuni, care s-a întrunit din nou la data de 19 aprilie 1919, în prezența reprezentanților Statelor Unite, Imperiului Britanic, Franței, Italiei, Japoniei, Belgiei, Portugaliei, României (Danielopol şi Zahariade), Serbiei şi Cehoslovaciei. În procesul-verbal al şedinței, cu nr. 16, s-a menționat că Danielopol a solicitat să se corecteze cifra de 1 miliard de franci consemnată în procesul-verbal anterior, ca valoare a bunurilor României aflate la Moscova, la cifra de 1 miliard şi jumătate franci şi că „domnul Danielopol cere să se impună inamicului prin preliminarele păcii să remită României o cantitate de aur echivalentă cu valoarea depozitului în aur şi bijuterii garantate de Puterile Aliate şi, în acelaşi timp, să impună restituirea de către Rusia a altor depozite la cererea României". (traducerea noastră din limba franceză).

Acest proces-verbal a fost adoptat.

Dar aliații noştri care ne-au consiliat să transportăm tezaurul în Rusia, iar după izbucnirea revoluției bolşevice au insistat să luăm măsuri severe împotriva bolşevicilor din România (fapt ce a determinat declararea de război a Rusiei împotriva țării noastre), ne-au „lăsat cu ochii în soare !".

Informat de poziția României la Comisia de Reparațiuni de la Paris, ministrul de stat al afacerilor externe al Imperiului Britanic, Arthur James Balfour, a transmis reprezentantului României de la Paris nota nr. 214 - 1535/2/7617 din 26 mai 1919, din care redăm un fragment mai jos, în traducerea noastră:

„... Guvernul Maiestății Sale, după examinarea actelor în posesia noastră, referitoare la aceste depozite (tezaurul de aur, arhivele, etc. româneşti de la Moscova - n.n.), nu poate să descopere că ar fi existat vreo obligativitate de garanții din partea sa pentru siguranța sau restituirea vreunei părți din această proprietate.

În acelaşi timp vă comunic că Guvernul Maiestății Sale va fi fără îndoială gata să dea ajutor general la sforțările pe care Guvernul dv. le face pentru a asigura cât de curând posibil redarea acelor bunuri proprietarului de drept" (întreaga istorie a secolului al XX-lea ne-a demonstrat, „fără îndoială", acest „ajutor general" !!!)

Delegatul României la Conferința Reparațiunilor de la Paris a răspuns notei lui Balfour la data de 13 iunie 1919, astfel (traducerea noastră):

„... Deoarece comunicarea pe care am făcut-o în şedinţa Comisiei de Reparaţiuni şi memoriul pe care l-am depus au fost făcute după ce domnul Preşedinte al Consiliului de Miniştri al României m-a asigurat de o astfel de garanţie din partea Guvernelor Aliate, eu solicit din nou domnului Brătianu, care era în acel timp Preşedintele Consiliului de Miniştri, părerea dânsului despre această chestiune şi dânsul mi-a confirmat existenţa unei astfel de garanţii" etc. etc.

La rândul său Guvernul francez a trimis Legaţiei României din Paris o notă, la data de 3 iulie 1919, prin Ministerul de Externe francez, referitoare la aceeaşi arzătoare - pentru noi - , mai puţin pentru alţii - chestiune a tezaurului, notă redată mai jos în traducerea noastră.

Republica Franceză
Ministerul Afacerilor Străine
Direcţia politică *Paris, 3 iulie 1919*

Aur rus şi român

Într-o scrisoare adresată de Excelenţa Sa Domnul Brătianu, Domnului preşedinte al Conferinţei de Pace de la Paris (Georges Clemenceau - n.n.) Preşedintele Consiliului de Miniştri român a făcut cunoscut sentimentul său cu privire la clauzele de restituire a aurului rus sau român inserat în preliminarele de pace cu Germania. El se referă în această scrisoare la depozitul de aur al României la Moscova, cu indicaţia că acest depozit a fost garantat de Puterile Aliate. Guvernul Francez nu are cunoştinţă de angajamentul despre care este vorba; el a recurs la interpunerea îndatoritoare a Legaţiei României pentru a binevoi să-i amintească de condiţiile în care acest angajament ar fi fost luat şi textul din care rezultă.... etc.

Semnătura

Legaţia României din Paris a răspuns acestei note a Ministerului de Externe al Franţei prin nota pe care o redăm mai jos în traducerea noastră din limba franceză.

Legația României în Franța *Paris, 8 august 1919*

Ministerului Afacerilor Externe,
Direcția Politică,

La nota verbală din 3 iulie 1919 pe care a avut onoarea să o primească de la Ministerul Afacerilor Externe, Legația României îşi face datoria agreabilă de a vă transmite următoarele informații:

Cu ocazia campaniei pe care Aliații şi-o propuneau să o facă în Ucraina în ianuarie 1918, pentru a împiedica pacea separată pe care bolşevicii ruşi voiau să o încheie cu Germania, Guvernul României a fost solicitat să participe la această acțiune.

România a acceptat fără şovăire şi centrul de acțiune a fost stabilit chiar la Iaşi. Consecința imediată a acțiunii întreprinse de Guvernul român în Ucraina contra Guvernului lui Lenin şi Trotzki, la cererea Marilor Aliați, a fost arestarea ministrului român de la Petrograd şi declarația de război a Rusiei împotriva României, amenințarea de a confisca valorile române depuse în timpul Imperiului Rus la Moscova - Kremlin. (sublinierea noastră). *Printre valorile depuse la Moscova se găseau tezaurul Băncii Naționale a României, reprezentând mai mult de 310 milioane aur şi mai multe milioane de titluri şi valori diverse, aparținând Băncii Naționale a României, Casei de Depuneri şi Consemnațiuni şi altor instituții şi bănci particulare din țară.*

Spre sfârşitul lunii ianuarie 1918, domnul Antonescu, ministrul României, a fost însărcinat de Guvernul român să facă demersurile necesare pe lângă Guvernul francez pentru ca Franța şi Aliații să garanteze tezaurul nostru de la Moscova în caz de confiscare, de deturnare sau de distrugere de către bolşevici. Ministrul României a făcut, în acest scop, demersuri pe lângă Excelența Sa Domnul Clemenceau, Preşedintele Consiliului de Miniştri francez şi Ministru de Război, care - după ce a luat avizul Aliaților a răspuns verbal ministrului României , în primele zile din februarie 1918, că Aliații consimt să garanteze 310 milioane aur aparținând Băncii Naționale a României, dar că ei nu acceptau să garanteze depozitul Casei de Depuneri şi Consemnațiuni şi al altor bănci sau instituții particulare, care constau în efecte publice, rente de stat, obligațiuni sau acțiuni ale diferitelor societăți, al căror număr (al efectelor, obligațiunilor etc. - n.n.) *se cunoaşte şi, în consecință, se pot anula şi se pot elibera duplicate celor interesați ; printr-o telegramă din 3 februarie 1918,*

ministrul României a transmis rezultatul acestui demers domnului Brătianu, Preşedintele Consiliului de Miniştri al României.

Ministru
(ss) indescifrabil

Asupra nenumăratelor demersuri întreprinse de România în cursul şi după primul război mondial pe lângă reprezentanţii Marilor Aliaţi, pe lângă Consiliul Reparaţiunilor, pe lângă Conferinţa Internaţională de la Genua din 1922 şi asupra cvasi-absenţei acestor demersuri sub regimul comunist, vom reveni, cu o ultimă relatare, privind istoria vitregită a tezaurului român depus în Rusia pentru a-l proteja de tentaţiile inamicului de capturare.

* * *

Din scrisoarea datată 8 aprilie 1918 a Legaţiei României în Franţa către Direcţia Politică a Ministerului Afacerilor Străine al Franţei, menţionată mai sus, rezultă că Georges Clemenceau, Preşedintele Consiliului de Miniştri al Franţei şi Preşedinte al Comisiei de Pace, a garantat 310 milioane aur din tezaurul român de la Moscova, cu ocazia discuţiilor din 1-5 februarie 1918 cu ministrul României, dar a găsit nejustificată garantarea depozitelor Băncii Naţionale a României, Casei de Depuneri şi Consemnaţiuni a României şi altor bănci sau instituţii particulare, depozite care constau în efecte publice, rente de stat, obligaţiuni sau acţiuni ale diferitelor societăţi, acte ale căror numere se cunosc şi, în consecinţă, pot fi anulate la nevoie şi apoi eliberate duplicate proprietarilor interesaţi. Obiecţiune cu totul justificată. În baza acestor obiecţiuni ale lui Georges Clemenceau, România a procedat fără întârziere la elaborarea „Legii privitoare la emiterea duplicatelor titlurilor evacuate în timpul războiului la Moscova", lege promulgată la 15 septembrie 1920 şi publicată în Monitorul Oficial nr. 153/14 octombrie 1920.

În baza acestei legi instituţiile de credit, statul, judeţele, comunele, societăţile în comandită, au eliberat titularilor duplicate după titlurile, acţiunile, obligaţiunile, cupoanele etc. care au fost evacuate la Moscova şi nerestituite proprietarilor.

Este important să reţinem că prin Convenţia de Armistiţiu încheiată cu Germania la 11 noiembrie 1918, Statul german era obligat să restituie Aliaţilor aurul român şi aurul rus ridicate de el sau remise lui. Restituirea trebuia să fie efectuată înainte de încheierea păcii.

Redăm mai jos, în traducerea noastră din limba franceză, un fragment din angajamentul guvernului german, formulat în protocolul din 1 decembrie 1918, urmare clauzelor financiare

„... Guvernul german se angajează să remită Aliaților întreaga cantitate de aur, câtă ar fi ea, aparținând Guvernului rus sau român sau reprezentanților mandatați sau depozitată pe teritoriul Rusiei sau României în numele guvernului sau reprezentanților mandatați ai Puterilor Aliate şi care ar fi fost luată de germani sau remisă lor, fie în virtutea Tratatului de la Brest - Litowsk şi de la Bucureşti şi tratatelor suplimentare, fie pe orice altă bază.

Cu titlul indicativ şi fără ca această enumerare să fie limitativă sub nici o formă, aurul menționat mai sus cuprinde :

1. Vărsămintele sau preluările de aur în monede sau lingouri.

2. Remiteri sau preluări de polițe aur sau bonuri aur ale Administrației Minelor Rusiei, aceste bonuri sau polițe trebuind să fie remise în natură.

3. Imobilizările conturilor în aur în băncile germane; acest aur trebuie să fie luat în natură.

Rămâne înțeles că sumele datorate în aur României, în virtutea contractelor financiare pentru cumpărături de cereale, anterioare războiului, nu sunt cuprinse în acest paragraf."

Prevalându-se de prevederile Convenției de Armistițiu cu Germania din 11 noiembrie 1918, mai sus menționate, (în mod special art. 19 din această Convenție), Primul Ministru al României, Ion I.C. Brătianu, a adresat un memoriu la data de 23 iunie 1919 Primului Ministru al Franței Georges Clemenceau, Ministrului Finanțelor Louis Lucien Klotz şi Mareşalului Ferdinand Foch.

Redăm mai jos acest memoriu în traducerea noastră din limba franceză.

MEMORIU TRIMIS LA 23 IUNIE 1919
DE ION I.C. BRĂTIANU LUI CLEMENCEAU, KLOTZ ŞI FOCH.
23 iunie 1919

DOMNULE .....

Am onoarea să atrag binevoitoarea dumneavoastră atenție asupra faptelor următoare:

În clauzele financiare, articolul 19 al Convenției de Armistițiu cu Germania, s-a stipulat că aceasta este obligată să restituie aurul rus sau român luat de germani sau remis lor.

Fără a avea confirmarea oficială în această privință, eu cred că această clauză a Convenției de Armistițiu a fost executată de germani în ce priveşte aurul român. Doresc să vă furnizez următoarele informații, rugându-vă să binevoiți a accepta propunerile pe care am onoarea să vi le prezint.

Nu pot şti exact care este cantitatea de aur pe care, prin această clauză a Convenției, Puterile Aliate şi asociate au impus Germaniei să o restituie. Din acest motiv voi expune chestiunea în întregimea sa în cele ce urmează.

Banca Națională a României, care este banca noastră de emisiune şi care este o instituție privată, a fost obligată de circumstanțele războiului să efectueze transportul în Rusia, conform cererii Guvernului român, a unei cantități de aur în valoare de 315.154.920,41 franci, precum şi bijuteriilor Maiestății Sale Regina României, evaluate la acea epocă la şapte milioane franci. Autoritățile ruse competente ne-au dat adeverință de primire în bună regulă, garantând securitatea acestui depozit, restituirea şi transportul lui în România. Depozitul este pe lângă aceasta garantat de Puterile Aliate. (sublinierea noastră).

În afară de aceste depozite în Rusia, Banca Națională a României avea la Reichsbank, înainte de declarația de război, o importantă cantitate de aur, care atingea cifra totală de 80.469.650 franci. Acest depozit este constituit în mărci aur efectiv, în coroane austriece aur efectiv, în franci francezi aur efectiv: Acest aur este de asemenea proprietatea numitei Bănci Naționale a României.

Nu pot să ştiu dacă prin articolul 19 al Convenției de Armistițiu s-a impus Germaniei să restituie Băncii Naționale a României numai aurul aflat în depozit la Berlin sau s-a înțeles să se impună obligația de a restitui şi cantitatea de aur pe care Banca Națională a României o are în Rusia, dat fiind că acest aur este garantat de Puterile Aliate.

În cazul în care Puterile Aliate, pentru a asigura României restituirea aurului său aflător în Rusia, au cerut şi Germaniei şi au obţinut restituirea egale de aur, vă rog Domnule ..... să binevoiţi a lua măsurile necesare ca această cantitate de aur să fie restituită Băncii Naţionale a României, în acelaşi timp cu aurul aflător la Reichsbank, despre care am vorbit mai sus.

În cazul în care prin articolul 19 al Convenţiei de Armistiţiu s-a înţeles a se cere Germaniei numai restituirea aurului pe care Banca Naţională a României îl avea în depozit la Berlin, precum şi aurul pe care în timpul ocupaţiei României germanii l-au putut sustrage de la alte bănci sau de la particulari, vă rog Domnule ..... să binevoiţi a dispune ca această cantitate de aur să fie restituită Băncii Naţionale a României.

Banca Naţională a României mi-a adresat o cerere prin care m-a rugat să intervin pe lângă dv. pentru restituirea aurului său. De îndată ce voi fi primit răspunsul dv. noi am putea examina condiţiile tehnice pentru efectuarea acestei restituiri.

(ss) Ion I.C. Brătianu.

Ministrul de Finanţe al Franţei, Louis Lucien Klotz a răspuns memoriului Primului Ministru Ion I.C. Brătianu prin adresa din 5 iulie 1919, pe care o redăm mai jos în traducerea noastră din limba franceză.

MINISTRUL DE FINANŢE *Paris, 5 iulie 1919*
Cabinetul Ministrului

DOMNULE PREŞEDINTE,

Aţi binevoit a-mi atrage atenţia asupra executării clauzelor financiare ale Convenţiei de Armistiţiu cu Germania, în care s-a stipulat la articolul 19: că această Putere trebuie să restituie aurul rus sau român luat de germani sau remis lor.

Dv. m-aţi întrebat în această chestiune care este cantitatea de aur român restituit de către Germania.

Am onoarea a vă face cunoscut că aurul primit de Puterile Aliate (93.526 kg aur fin) este numai aur rus, provenind în totalitate din vărsămintele efectuate în executarea Tratatului de la Brest - Litowsk. Cu privire la aurul român delegaţii germani la Comisia de Armistiţiu de la Spa au declarat pe de o parte că: „nu au primit aur român de la începutul războiului cu România". De altfel, Comisia de Armistiţiu de la Spa, în

protocolul său din 1 decembrie 1919, a hotărât ca sumele datorate în aur României, în virtutea contractelor financiare pentru cumpărături de cereale anterioare războiului nu ar fi cuprinse în restituirea de efectuat de către germani cu titlul armistițiului. Germanii au declarat că depozitul efectuat la Reichsbank în contul Băncii Naționale a României nu ar intra în această categorie.

Puterile Aliate, neprimind de la Germania nici o cantitate din aurul român, orice reclamație ulterioară a României față de Germania se găseşte astfel protejată. Dar se pare că la ora actuală orice nouă restituire nu mai poate fi obținută de la Germania decât prin intermediul Comisiei de Reparații prevăzute în tratat.

De îndată ce această comisie va fi constituită nu voi întârzia să-i transmit scrisoarea dumneavoastră.

Binevoiți a agrea, Domnule Preşedinte, expresia înaltei mele considerațiuni.

(ss) Louis Lucien Klotz

În legătură cu poziția Germaniei găsim util să ne reîntoarcem în anul 1918, pentru a releva o interesantă intervenție a lui Alexandru Marghiloman, figură politică proeminentă din România începutului de veac (al XX-lea), cunoscut pentru orientarea sa filogermană.

În timpul tratativelor de la Brest - Litowsk dintre Rusia şi Germania, Alexandru Marghiloman s-a deplasat la Bucureşti, aflat la acea dată sub ocupația germană și a luat legătura cu Horstmann, şeful Secției politice Germane din teritoriul ocupat al României, căruia i-a înmânat, la data de 21 februarie 1918, o scrisoare în limba franceză (limba diplomatică a vremii). Redăm mai jos în traducerea noastră un fragment semnificativ din această scrisoare: *„„... Noi am discutat marți despre depozitul metalic al Băncii Naționale a României, aflat la Moscova. Acesta are o valoare de cca. 340 milioane aur. Noi căutăm o soluție: Eu întrevăd una. Dat fiind turnura neaşteptată a chestiunii ruse, nu credeți că, dacă Guvernul dv. tratează din nou cu maximaliştii, el poate să-şi asigure un privilegiu în această chestiune?*.

Ca stat ocupant dv. aveți în sarcină situația economică a țării ocupate, care este cea mai mare parte a României. Dispariția acestui depozit metalic (tezaurul României - n.n.) va afecta foarte grav cursului biletului de bancă românească, ceea ce va însemna o serioasă diminuare a avuției publice. Fără să mai socotim că această cădere a biletului Băncii Naționale a

României va antrena căderea şi a celuilalt bilet (german - n.n.), chiar şi în afara eventualităţii unei păci separate cu România"...

Horstmann, convins de raţionamentul lui Al. Marghiloman, a transmis scrisoarea acestuia, Guvernului german de la Berlin, cu un aviz favorabil. Dar guvernul german copleşit de dificultăţile tratativelor cu Rusia în a-şi apăra propriile interese, nu şi-a asumat susţinerea acestor propuneri judicioase, vizând drepturile României. Ei au ignorat răspunderile ce le-ar reveni pentru deteriorarea economiei române de sub ocupaţia lor, în cazul în care ar fi pierdut războiul, ipoteză inacceptabilă pentru nedesmințitul lor orgoliu, care s-a dovedit un rău sfetnic ţi în timpul celui de al doilea război mondial.

Intervenţiile asidue ale Guvernului Regatului României privind tezaurul nostru s-au izbit mereu de tendinţele Puterilor Aliate de a accepta compromisuri pentru salvarea unui echilibru politic factice, sacrificând uneori interesele noastre legiuite.

Cei care ne-au sfătuit - şi noi am acceptat ca aliaţi fideli care îşi onorează angajamentele mai presus de orice - să încredinţăm Rusiei tezaurul nostru spre păstrare; cei care ne-au îndemnat să acţionăm împotriva actelor de trădare, de jaf şi de anarhie comise de bolşevici pentru subminarea frontului ruso-român din Moldova, acţiunea noastră determinând reacţia brutală a Kremlinului de a se sechestra tezaurul de la Moscova şi de a ne declara război; cei care ne-au garantat 310 milioane aur din tezaurul nostru de la Moscova, prin glasul marelui Clemenceau, - au făcut şi de data aceasta un joc diplomatic lipsit de rectitudine, aşa cum se va vedea din concluziile Comisiei de Reparaţii, ce funcţiona în cadrul Comisiei Păcii.

Pentru edificare redăm mai jos în traducerea noastră din limba franceză <u>două articole din Tratatul de Pace de la Versailles semnat în 28 iunie 1919: articolul 231 şi 233: În virtutea acestor articole România ar fi trebuit să fie despăgubită de toate pierderile suferite în timpul şi din cauza războiului şi în primul rând să-i fie restituit integral tezaurul sau echivalentul lui în aur.</u>

„<u>Articolul 231</u> - Guvernele Aliate şi asociate declară şi Germania recunoaşte că Germania şi aliaţii săi sunt răspunzători, pentru că le-au cauzat, de toate pierderile şi de toate pagubele suferite de Guvernele aliate şi asociate şi de naţionalii lor ca o consecinţă a războiului ce le-a fost impus de agresiunea Germaniei şi aliaţilor săi".

<u>Paragraful 9</u> prevede că pot reclama compensaţii de la Germania „pentru pagube aduse tuturor proprietăţilor în orice loc ar fi situate ele, aparţinătoare la una din Puterile Aliate sau asociate sau resortisanţilor lor

(fac excepție lucrările sau materialele militare sau navale), care au fost ridicate, acaparate sau deteriorate sau distruse prin acte ale germanilor sau aliaților lor pe uscat, pe mare sau în aer, sau pagube cauzate ca urmare directă a ostilităților sau a tuturor operațiunilor de război".

„Articolul 233 - Valoarea totală a numitelor pagube ale căror reparații revin ca obligație pentru Germania va fi fixată de o comisie interaliată, care va lua titlul de Comisia Reparațiilor şi va fi constituită în forma şi având puterile indicate mai jos şi în anexele II şi VII alăturate.

Această Comisie va studia reclamațiile şi va da Guvernului german facultatea echitabilă de a se face audiat.

Concluziile acestei Comisii în ce priveşte valoarea totală a pagubelor determinată mai sus vor fi redactate şi notificate Guvernului german cel târziu până la 1 mai 1921, ca reprezentând totalitatea obligațiilor sale. Comisia va stabili în acelaşi timp un ştat de plăți prevăzând perioadele ți modalitățile de achitare de către Germania a datoriei sale integrale într-o perioadă de treizeci de ani, începând cu data de 1 mai 1921".

Paragraful 12, litera c din anexa II prevede:

„În scopul facilității şi urmăririi restaurării imediate vieții economice a tuturor țărilor aliate şi asociate, Comisia, conform articolului 235 va primi de la Germania ca garanție şi recunoaştere a datoriei sale, un prim vărsământ de bonuri la purtător în aur, libere de taxe sau impozite de orice natură, stabilite sau susceptibile de a fi stabilite de Guvernele imperiului sau statelor germane sau de orice autoritate dependentă de acestea; aceste bonuri vor fi remise în acont în trei tranşe aşa cum se arată mai jos, marca aur fiind plătibilă conform articolului 262 din Partea IX „Clauze Financiare" din prezentul tratat.

Pentru a fi emise imediat 20 miliarde (douăzeci miliarde) mărci în aur în bonuri la purtător, plătibile până la 1 mai 1921 sau mai târziu, fără dobândă, se vor aplica în mod special la amortismentul acestor bonuri vărsămintele pe care Germania s-a angajat să le efectueze conform articolului 235, făcând deducția sumelor rambursării cheltuielilor de întreținere a trupelor de ocupație şi cheltuielilor de aprovizionare cu alimente şi materii prime; acele bonuri care nu ar fi fost amortizate la data de 1 mai 1921 vor fi atunci schimbate cu bonuri de acelaşi tip, prevăzute în paragraful 12, litera c, anexa II".

„Articolul 262 - Orice obligație a Germaniei de a plăti în monedă la cursul legal şi exprimată în mărci aur, în executarea prezentului tratat, va fi plătibilă la alegerea creanțierilor, în lire sterline aur plătibile la Londra, în

dolari aur USA, plătibili la New York, franci aur plătibili la Paris şi lire italiene aur plătibile la Roma.

S-a convenit ca monedele de mai sus să aibă greutate şi titlul legal stabilit la 1 martie 1914 pentru fiecare din ele".

Guvernul României prevalându-se de prevederile articolelor de mai sus din Tratatul de Pace de la Versailles şi în special de prevederile din Anexa II, paragraful 12, litera c, şi argumentând că pierderea tezaurului României de la Moscova este consecinţa directă a operaţiunilor de război a solicitat ca Guvernul german să emită bonuri la purtător aur, iar dacă se va obiecta că acest tezaur nu este definitiv pierdut, aceste bonuri să fie plătite numai atunci când se va avea certitudinea pierderii tezaurului, iar în cazul în care Banca Naţională a României va intra în posesia integrală a acestui tezaur de la Moscova, să se restituie aceste bonuri.

Această solicitare a Guvernului României, înţeleaptă, rezonabilă şi în acelaşi timp conformă cu prevederile Tratatului de Pace de la Versailles, era în avantajul ambelor părţi - şi aici se vede înaltul spirit de justiţie al reprezentanţilor României - şi în acelaşi timp garanta acoperirea emisiunei biletelor de bancă ale Băncii Naţionale a României, pentru că aceste bonuri la purtător exprimau valută aur conform articolului 262.

Cu toată străduinţa depusă de Guvernul român, cu toată elocinţa sa, cu toată temeinicia, claritatea şi legitimitatea incontestabilă a argumentelor prezentate, Comisia Reparaţiunilor a ajuns la aberanta concluzie că transportul la Moscova a tezaurului României, nefiind consecinţa directă a războiului, România nu poate ridica nici o pretenţie asupra fostelor inamice!!!

* * *

Aşa dar România, aliata de la început a Puterilor Aliate (nu ca Italia venită mai târziu din tabăra Puterilor Centrale), invadată de trupele germane şi ocupată în cea mai mare parte de acestea, silită de a-ţi retrage la Iaşi întreaga administraţie în frunte cu Guvernul, silită să-şi pună la adăpost în Rusia aliată tezaurul său, sfătuită în acest sens de Puterile aliate, ajunsă în situaţia critică de a se refugia în pribegie însuşi Guvernul ţării, operaţie convenită cu Guvernul Rusiei, situaţie critică provocată exclusiv de agresiunea armatelor germane asupra teritoriului naţional al României pe care l-au ocupat prin operaţiuni de război, - România nu putea ridica nici o pretenţie asupra forţelor inamice": Tratatele diplomatice, fie ele de

relevanță istorică, rămân uneori tributare negocierilor. Or negocierea este incompatibilă cu spiritul de justiție şi înclină balanța de obicei spre cei „mari"! Dovadă că România aliata Puterilor Aliate învingătoare în primul război mondial, nu a avut dreptul să-şi redobândească tezaurul de aur furat şi nerestituit nici până astăzi, după aproape nouă decenii !

Guvernul Regatului României nu s-a înclinat în fața acestei nedreptăți strigătoare la cer.

Clasa politică din acele vremuri se identifica fără ezitare cu „destinul istoric" al țării, mai presus de interesele partizane. Intervenția filogenarului Al. Marghiloman, personalitate marcantă a opoziției, pe lângă Autoritatea germană de ocupație, pentru tezaurul României, nu a fost un caz singular.

In baza aliniatului 3 al rezoluției adoptate de Consiliul Suprem al Puterilor Aliate la Cannes în 06 ianuarie 1992, Guvernul României a depus la Conferința Economică de la Genua un memoriu amplu documentat prin care cerea Puterilor întrunite la Conferință în aprilie 1922 restituirea integrală şi neîntârziată a tezaurului României depozitat la Moscova în timpul şi din cauza operațiunilor de război.

Redăm mai jos textul acestui memoriu, în traducerea noastră din limba franceză.

MEMORIU
prezentat Conferinței de la Genua din aprilie 1922
privind tezaurul României depozitat la Moscova
în timpul şi din cauza războiului.

„Depozitul făcut de România în Rusia, denumit în mod curent „Tezaurul român de la Moscova", este compus din:

1. Totalitatea valorilor metalice în aur ale Băncii Naționale a României, bancă privată cu privilegiu de stat.

2. Bijuterii aparținând Maiestății Sale Regina României.

3. Depozitul Casei de Depuneri şi Consemnațiuni a României, aparținând particularilor şi constând în valori, titluri, bijuterii, documente, acte de familie, testamente, tablouri de maeştri etc.

4. Valori şi arhive aparținând instituțiilor financiare şi băncilor private (arhive ale Creditului Funciar Rural, conținând acte de proprietate ale unui număr mare de bunuri funciare).

5. Documente, cărți rare, arhive şi tablouri aparținând Academiei Române şi Pinacotecii etc.

Acest depozit a fost constituit în urma evenimentelor provocate de război în următoarele împrejurări.

În luna septembrie 1916 sub ameninţarea invaziei teritoriului (României - n.n.) de către inamic, în momentul în care sub presiunea formidabilă a acestuia, forţele române fiind silite să se replieze luptând, Guvernul român a fost obligat, la rândul său, să ia de acord cu statele majore aliate, în afară de măsurile dictate de împrejurări, şi alte măsuri de conservare printre care în primul rând s-a hotărât evacuarea valorilor şi transferul la Iaşi a sediului şi avuţiei Băncii Naţionale a României. (Jurnalul Consiliului de Miniştri nr. 2080 din 08 decembrie 1916).

*Precipitarea impetuoasă a forţelor inamice pe frontul oriental de sud-est a dobândit atât de mare importanţă, încât stabilizarea frontului a devenit nesigură. Guvernul român a fost obligat de acest fapt să prevadă noi măsuri de securitate generală. Împrejurările erau de aţa natură încât apăruse gândul la dura eventualitate a abandonului solului naţional. România a fost sfătuită (de Puterile aliate - n.n.) atunci să pună în siguranţă la Moscova stocul metalic (în aur - n.n.) al Băncii Naţionale a României. (*sublinierea noastră). *O înţelegere intervenită în această chestiune între Guvernul român şi Guvernul rus la data de 14/27 decembrie 1916 stabilea condiţiunile acestei acţiuni. (scrisoare semnată de ministrul Rusiei la Iaşi generalul Mossoloff) transportul stocului metalic al Băncii Naţionale a României a fost efectuat în condiţiile prevăzute şi depozitul compus din 1.740 casete, controlate în forma cuvenită de reprezentanţii autorizaţi de cele două guverne, a fost efectuat la Kremlin (Sala Armurilor) în 21 decembrie/ 3 ianuarie 1917. Protocoalele şi procese verbale încheiate şi semnate de numiţii reprezentanţi în 16 februarie 1917, dată la care au fost terminate operaţiunile de control, constatau valoarea care se ridica la 314.580.456 franci, 84 centime aur efectiv şi în plus două casete conţinând bijuteriile Maiestăţii sale Reginei României, evaluate la acea dată la 7.000.000 franci aur efectiv şi garantau păstrarea precum şi transportul la înapoierea în România.*

Izbucnind revoluţia în Rusia în 1917, Guvernul provizoriu rus a dispus la rândul său aplicarea de sigilii pe compartimentele speciale unde se găsea tezaurul român. Securitatea precum şi intangibilitatea lui continuau deci să fie asigurate de noul regim. În iulie 1917 aceleaşi necesităţi imperioase ale războiului au pus Guvernul român în situaţia de a evacua obligatoriu în Rusia şi valorile ce mai rămăseseră în Moldova, aparţinând fie statutului

*însuşi, fie Băncii Naţionale a României, fie altor numeroase instituţii şi băn*ci.

Urmare unei noi înţelegeri cu Guvernul rus, confirmată de ministrul Rusiei la Iaşi, la data de 27 iulie 1917 s-a procedat la un nou transport care consta în 188 casete, conţinând valoarea de 1.594.336.721 franci, 09 centime din care 574.523 franci, 57 centime aur efectiv aparţinând Băncii Naţionale a României. Valoarea avuţiei evacuate aparţinând altor instituţii financiare, conţinută în 1 621 casete depăşea suma de şapte miliarde şi jumătate. În acest transport au fost de asemenea evacuate, în afara valorilor în numerar, bijuterii, tablouri şi alte diverse depuneri făcute de particulari, acte de proprietate, acte de familie, testamente, arhive de bănci etc.

Reprezentanţii autorizaţi ai celor două Guverne au semnat, la data de 5 august 1917, protocoalele constatând depozitarea acestor valori la Kremlin, respectiv la Sudnaia Kassna, Guvernul rus garantând, de asemenea, conservarea şi înapoierea în România (sublinierea noastră). Luptele politice între diferitele facţiuni politice înveninându-se tot mai mult, situaţia la Moscova a devenit foarte gravă. Sub bombardamentele neîncetate şi printre mişcările cele mai anarhice, cu toate vexaţiunile de tot felul săvârşite împotriva personalului românesc din garda depozitelor, depozitele au rămas, un timp, încă intacte. Dar după accederea la putere a partidului maximalist, reprezentanţii Sovietelor la Moscova au început să manifeste intenţia de a pune mâna pe tezaur şi pe celelalte depozite ale statului român. Tipografia instalată în acest oraş de Banca Naţională a României a fost sechestrată, biletele de bancă imprimate sau în curs de imprimare au fost ridicate. Guvernul român, prevenit (asupra acestor intenţii şi fapte - n.n.) de către Consulatul General al României a informat de urgenţă guvernele aliate de pericolul ce ameninţă depozitele (române - n.n.) şi a solicitat concursul lor.

În acest timp, urmare abandonării frontului de sud-est de către trupele ruseşti, Guvernele aliate au intervenit pe lângă Guvernul român să dispună luarea unor măsuri de poliţie împotriva trupelor ruseşti în debandadă, care făceau ravagii în Moldova. Guvernul român cu grija pentru garantarea securităţii depozitelor sale de la Moscova, a condiţionat intervenţia sa de garantarea colectivă a tezaurului de către aliaţi (tezaurului nostru evacuat la Moscova - n.n.), garanţie care i-a fost dată imediat prin telegrama ministrului României la Paris în 21 februarie. (sublinierea noastră).

Urmare acestei situații Guvernul Sovietelor de la Petrograd s-a declarat în stare de război cu România. Fapt fără precedent în Drepturile omului, ministrul României, Diamandi, precum şi întregul personal al Legației, au fost arestați şi încarcerați la Fortăreața Petro - Pawlosk. S-a hotărât execuția lor, dar în urma intervenției energice a ambasadorilor Puterilor Aliate, Guvernul sovietic s-a mulțumit să-i expulzeze.

În această gravă situație, Ambasada Franței la Petrograd a fost autorizată să reprezinte şi să apere interesele României. Consulul General al României la Moscova a predat Consulului general al Franței, odată cu arhivele sale - de acord cu directorul Băncii Naționale a României şi cu directorul Casei de Depuneri şi Consemnațiuni a României - şi cheile tezaurului român precum şi documentele originale care confirmau existența depozitului de la Kremlin (procesul verbal din 7/20 februarie 1918).

În urma intervențiilor menționate mai sus, făcute de Guvernul român pe lângă Guvernele aliate pentru a asigura protecția tezaurului, ambasadorul Franței de la Petrograd a încredințat Consulului său general de la Moscova să facă un demers conservator pe lângă Comisarii poporului. Acest demers, la care s-a asociat şi Consulul General al Angliei, a fost efectuat în 14 februarie 1918, sub forma unei note verbale, citită domnului Fritsche, Comisar al poporului pentru afacerile externe. În 27 februarie domnul Fritsche a cerut Consulului General al Franței să-i înmâneze cheile depozitului (român – n.n.). La observația Consulului General al Franței că el nu poate consimți să predea depozitul nici unei persoane decât reprezentantului oficial al României, domnul Fritsche a răspuns că „valorile aparținând Guvernului Român au fost pur şi simplu confiscate în baza deciziei Comisarilor poporului din Petrogard şi în temeiul stării de război şi că el (Fritsche - n.n.) pretinde predarea cheilor la nevoie prin forță." (sublinierea noastră).

Consulul Franței constrâns în acest fel (nesăbuită amenințare cu forța! - n.n.) şi după ce a cerut asistența Consulilor generali britanic şi american, a redactat un protocol prin care constata faptele. După ce a luat cunoştință de acest protocol, în prezența numiților Consuli general, Comisarul afacerilor externe Fritsche şi-a limitat pretențiile sale la predarea cheilor cu condiția ca:

1. predarea să fie temporară;

2. deschiderea uşilor şi vizita să se facă în prezența agentului consular francez. (După obrăznicia şi aroganța anterioară rămase fără

rezultatul scontat de el, Fritsche recurge prin propunerea de mai sus la o mârşavă înşelătorie, aşa cum se va vedea în următoarele – n.n.).

Dat fiind această nouă propunere, Consulul General al Franței a cerut la rândul său o garanție scrisă referitoare la intangibilitatea valorilor române. Domnul Fritsche a consimțit şi la data de 1/14 martie 1918, sub nr. 7595 a dat în scris asigurarea că „valorile Guvernului român, depozitate în conformitate cu protocoalele cunoscute, vor rămâne intacte". În urma acestei declarații i-au fost predate cheile, depozitul a fost vizitat şi, sub pretextul că aparțin Sovietelor, au fost ridicate opt casete, dar care în realitate conțineau bilete de bancă româneşti de doi lei, în sumă totală de 1 350 000 lei, după care cheile au fost restituite Consulului General al Franței. (La acea dată biletele de bancă româneşti aveau acoperire în aur - n.n.).

În luna august 1918, după arestarea Consulului General al Franței, cheile tezaurului român, pe care el le mai avea în păstrare, au fost predate Consulului General al Danemarcei, însărcinat de acum înainte cu protecția intereselor franceze.

Este de remarcat că în acel timp Banca Națională a României, intervenind pe lângă Comisarul poporului pentru afacerile externe, prin intermediul Consulatului General al Norvegiei, însărcinat cu protecția intereselor româneşti, spre a obține restituirea arhivelor sale precum şi biletelor de bancă imprimate şi hârtiei speciale sechestrate la Tipografia (Băncii Naționale a României - n.n.) din Moscova Comisarul afacerilor externe a răspuns Consulatului Norvegiei că în această chestiune privind România, el nu putea decide nimic, fără avizul „tovarăşului Rakowsky", preşedintele Sovnacorni (nr. 355 din 9 septembrie 1918). Acest aviz nu a fost de altfel comunicat niciodată.

Începând cu data aceasta un „greu mister" apăsa asupra destinului tezaurului român de la Moscova. Ar exista toate motivele de a crede că acest tezaur nu se mai găseşte în starea sa anterioară, ci el ar fi fost luat şi dispersat.

Când Guvernul Sovietelor a propus Guvernului român să antameze negocieri privind navigația pe Nistru, chestiunea tezaurului a fost pusă dar invers, de însişi delegații ruşi, care au pretins reprezentanților români să renunțe la restituirea tezaurului. (sublinierea noastră).

Mai târziu când delegații români s-au întâlnit cu delegații sovietici la Varşovia, aceeaşi chestiune le-a fost pusă de sovietici. Potrivi

instrucțiunilor date de Guvernul lor, reprezentanții români au solicitat mai întâi restituirea integrală a tezaurului, înainte de începerea discuțiilor.

În rezumat rezultă clar din faptele expuse anterior că :

Guvernul român obligat de necesitățile de război şi sub auspiciile Guvernelor aliate, încrezător pe de altă parte în angajamentele luate de Guvernul rus - a dispus transportarea în Rusia, la început stocul metalic al Băncii Naționale a României de 314.580.456 franci şi 84 centime, aur efectiv şi două casete conținând bijuterii estimate la şapte milioane franci, proprietatea Maiestății sale Reginei României, precum şi, ulterior, mai mult de şapte miliarde şi jumătate valori aparținând fie statului, fie Băncii Naționale a României, fie altor instituții financiare publice sau private.

Acest depozit constituie în ansamblul său avut privat aparținând particularilor. El este garantat de angajamentele luate de Rusia referitoare la conservarea, securitatea sa şi înapoierea sa în România, după cum urmează:

1. Nota Ministerului Rusiei la Iaşi, nr. 148 din 11 decembrie 1916 (Anexa A).

2. Protocolul semnat la data de 14/27 decembrie de ministrul Rusiei la Iaşi, special autorizat în acest scop de către Guvernul rus, nr. 1267 din 14 decembrie 1916 (Anexa B).

3. Protocolul semnat la Moscova de reprezentanții guvernelor rus şi român în 16 februarie 1917 (Anexa C).

4. Nota ministrului Rusiei la Iaşi, nr. 1621 din 24 iulie 1917 (Anexa D).

5. Nota ministrului Rusiei la Iaşi nr. 1672 din 27 iulie 1917 (Anexa E).

6. Protocoalele semnate în 27 iulie 1917 de ministrul Rusiei la Iaşi (Anexele F şi G).

7. Procesele verbale semnate la Moscova de reprezentanții Guvernelor rus şi român în 5/18 august 1917 (Anexele H şi I).

Aceste obligații nu pot fi contestate.

În consecință Guvernul Român împuternicit de dreptul său şi sprijinindu-se în ultimul rând pe aliniatul 3 al rezoluției adoptate de Consiliul Suprem al Puterilor Aliate la Conferința de la Cannes din 6 ianuarie 1922, cere Conferinței reunite la Genua ca, luând în considerare justalui revendicare, să binevoiască a hotărî restituirea integrală şi imediată a depozitului făcut de România în Rusia, în împrejurările mai sus expuse".

(ss) semnătura reprezentantului României

Conferința Economică Internațională de la Genua din aprilie 1922 a considerat pe deplin justificată cererea României de restituire integrală a tezaurului său de la Moscova şi a hotărât prin clauza XIII următoarele:

„Guvernul rus va restitui Guvernului român valorile depozitate la Moscova de numitul Guvern român". (sublinierea noastră).

Hotărârea aceasta a fost comunicată în mod oficial delegației ruse prin intermediul Ministerului Afacerilor Externe a Franței, la data de 2 mai 1922.

De atunci au trecut optzeci şi doi de ani dar hotărârea încă nu s-a aplicat !

Ion I.C. Brătianu, Primul Ministru al României care a condus delegația noastră la Conferința de la Genua scria fratelui său Vintilă (personalitate politică marcantă din perioada interbelică) după încheierea Conferinței, următoarele: *„... Până acum a mers bine ... am făcut mai intime relațiile cu Franța, le-am stabilit bine, chiar cordiale cu Anglia, am adus pe italieni la demonstrații de amiciție şi am menținut solidaritatea Antantei ... În memorandumul rus s-au prevăzut toate cestiunile noastre ... respective statu-quo teritorial şi politic şi restituirea depozitului de la Moscova. Nu trebuie să vă faceț*i iluzii. Nu sunt şanse să revedem aurul Băncii Naționale, care e mâncat !"

Ion I.C. Brătianu, un distins om politic bine informat şi clarvăzător, a avut din nefericire, dreptate!!

După război relațiile noastre politice cu Sovietele nu au putut fi reluate decât în 1934, pentru că toate demersurile noastre pentru restabilirea lor se izbeau sistematic de reclamarea teritoriului Basarabiei!

În perioada „arondării" României de către Puterile occidentale „lagărului socialist", prin Conferința de Pace de la Paris din 1947, demersurile guvernelor noastre comuniste pentru restituirea tezaurului nostru de la Moscova au fost inexistente. Totuşi în 1956, în scopuri propagandistice, ne-a fost restituită o parte din „Tezaurul de la Pietroasa": Cloşca cu puii de aur (incompletă).

Nicolae Ceauşescu, prezent la Moscova în fruntea unei delegații românești, a avut curajul să solicite lei Brejnev restituirea tezaurului nostru în întregime. Dar Brejnev a refuzat să recunoască existența acestui tezaur, iar la invocarea de către partea română a declarației publice a lui Trotzki, şeful Guvernului rus, făcută la ordinul scris al lui Lenin, că „Tezaurul va fi restituit dar nu oligarhiei ci în mâinile poporului", Brejnev a trecut la intimidarea părții române, perorând despre principiile politicei frățeşti ale internaționalismului proletar, ce nu puteau fi încălcate fără mari riscuri !

În 1990, Preşedintele Ion Iliescu a solicitat deasemenea lui Gorbaciov restituirea acestui tezaur, la care Gorbaciov a replicat cu totală candoare: „Nu cunosc ... Este necesar să ne documentăm în această privință."

Cu ocazia încheierii Tratatului de prietenie cu Federația Rusă în anul 2003, partea română a ridicat din nou chestiunea restituirii tezaurului, dar a aflat cu surprindere că nici Putin, fostul şef al Serviciilor de Informații al Rusiei şi Preşedintele în funcțiune al Federației Ruse „nu cunoştea nimic" despre acest tezaur. S-a stabilit în consecință să se formeze o ... comisie, care să studieze etc., etc...

Nu cunoaştem dacă această Comisie a fost formată şi nici eventualul stadiu al studiilor aprofundate.

Umila noastră părere este că cel puțin documentele semnificative şi angajante privind obligațiile de restituire a tezaurului de către Rusia, expuse în prezenta lucrare, în afară de multe altele, se pot descoperi cu uşurință în arhivele diplomatice, fără „studii aprofundate". Mai greu de descoperit rămâne voința politică!

PERPETUAREA UNUI ABUZ
(Recapitulare)

Primul război mondial a izbucnit la 28 iulie 1914, când armata Imperiului Austro-Ungar a atacat Serbia pretextând uciderea la Saraievo a prințului Franz Ferdinan, moştenitorul tronului imperial de către Gavril Prinkip, un student sârb.

Războiul s-a extins imediat, antrenând în final 33 de țări cu o populație de peste un miliard de locuitori.

Combatanții principali: Puterile Centrale agresoare (Austro-Ungaria, Germania) versus Puterile Aliate (Franța, Anglia, Rusia, la care în 1916 s-a raliat şi România).

Spre finele anului 1916 ofensiva puternică a Puterilor Centrale pe frontul din România a silit Guvernul român să se refugieze în Moldova la Iaşi, împreună cu Familia Regală, cu Banca Națională şi cu toate instituțiile centrale.

Situația pe front devenind alarmantă, Guvernul României, după o consultare prealabilă cu Puterile Aliate şi cu acordul ferm al Rusiei, a hotărât transportul şi depunerea în siguranță a tezaurului la Moscova.

S-au efectuat două transporturi:

- primul la data de 14/27 decembrie 1916 constând din 1740 casete în valoare de 321.580.456,84 lei aur şi 2 casete cu bijuteriile Reginei Maria, în valoare de 7.000.000 lei aur;

- al doilea transport la data de 27 iulie, constând din 3.549 casete în valoare totală de 9.416.417.177,93 lei aur.

Cu ocazia ambelor transporturi ale tezaurului s-au încheiat protocoale, atât la plecarea de la Iaşi, cât şi la sosirea la Moscova şi depozitarea la Kremlin şi la Sudnaia Kassna, semnate de reprezentanţii autorizaţi ai Guvernului României şi ai Guvernului Rusiei, aceştia din urmă garantând conservarea, securitatea şi înapoierea în România la cererea acesteia.

În 1917 a izbucnit revoluţia în Rusia, familia Ţarului Nicolae al II-lea a fost arestată şi Guvernul Imperial înlăturat.

Guvernul provizoriu prezidat de Trotzki, la ordinul lui Lenin a declarat public că bolşevicii „vor restitui tezaurul României, dar nu oligarhiei, ci poporului român". În această situaţie gravă, Guvernul României, prin ministrul său la Paris, Victor Antonescu, a solicitat Primului Ministru al Franţei, Georges Clemenceau, „Le Tigre" garantarea tezaurului român de la Moscova. El a acceptat să garanteze 310 milioane aur după ce a luat acceptul aliaţilor.

Guvernul bolşevic a continuat abuzurile, mergând până la arestarea şi întemniţarea în Fortăreaţa Petro-Pawlosk, a Ministrului României în Rusia, Diamandi, cu intenţia de a-l executa, dar la intervenţia energică a Puterilor Aliate acesta a fost eliberat şi expulzat imediat.

Cheile tezaurului român au fost predate Consulului General al Franţei la Moscova, acesta reprezentând interesele României în Rusia. Continuând şirul de abuzuri şi de sfidare a dreptului internaţional, Comisarii Poporului au arestat şi Consulul General al Franţei şi l-au expulzat. Cheile au fost predate Consulului Danemarcei. Acesta fiind obligat să se înapoieze în ţară a fost rugat de Guvernul României să ia cheile cu el şi să le predea Ministerului Afacerilor Străine al Franţei. Nu peste mult timp au fost obligaţi să părăsească Rusia bolşevică şi ultimii delegaţi români, reprezentanţii Băncii Naţionale a României.

Astfel tezaurul României de la Moscova a încăput pe mâinile bolşevicilor, de acum ne mai fiind stânjeniţi de nimeni. Pe piaţa internaţională au fost găsiţi în circulaţie „carolinii" româneşti din tezaur (moneda de aur bătută sub domnia lui Carol I). Sovietele bântuite de anarhie,

atinse de colaps economic, au recurs la jefuirea tezaurului, pentru a-şi asigura importurile acceptate numai contra aur.

Întunecata istorie a tezaurului României de la Moscova nu s-a sfârşit. Un tragic destin al naţiunii noastre agresate, jefuite de năvălitorii de ieri şi de astăzi, care ne-au cotropit teritoriul naţional, ne-au pustiit ogoarele, ne-au scrumit vetrele, ne-au înşfăcat avuţiile, ne-au răpit tineretul, când n-au apucat să-l ucidă, ne-au furat până şi luminile culturii, ne-au falsificat istoria, au dus şi mai duc şi astăzi o barbară campanie de deznaţionalizare a românilor rămaşi în afara graniţelor noastre teritoriale anexate de ei cu forţa şi prin jocul obscur uneori al culiselor geopolitice.

BIBLIOGRAFIE

C.I. Băicoianu	*Istoria politicii noastre monetare şi a Băncii Naţionale.* (1933)
I.G. Bibicescu	*Opt ani în Banca Națională a României*. (1921)
Biblioteca Academiei Române.	*Fondul Ion I.C. Brătianu*
Constantin Conțescu	*Istoricul strămutării la Moscova a tezaurului Băncii Naționale a României*. (1918)
Constantin Diamandi	*Amintiri din viața diplomatică*. (1922)
George Georgescu	*Fapte, împrejurări şi amintiri din timpul neutralității şi războiului 1914-1919*. (1933)
Constantin Kirițescu	*Istoria războiului pentru întregirea României 1916 - 1918*.
Alexandru Marghiloman	*Note politice*. (1919)
Alexandru F. Mihail	*Noi complectări despre tezaurul de la Moscova*. (1933)
Voicu Nițescu	*Douăsprezece luni în Rusia şi Siberia*. (1932)
D.D. Pătrăşcanu	*În fața națiunii*. (1925)
Mihail Romaşcanu	*Tezaurul României de la Moscova*. (1934)
Victor Slăvescu	*Istoria Băncii Naționale a României*. (1925)
Emanoil Vasile	*Noțiuni elementare de drept public*. (1923)

Petru Olosu s-a născut în 1917 la Brad, în Ţara Moţilor, ca strănepot al preotului Ioan Laslău, tribun al lui Avram Iancu. A terminat cursurile Liceului de Stat din Petroşani, ca şef de promoţie, premiant de onoare al Liceului, premiant al „Tinerimii Române" şi al „Misiunii Universitare Franceze în România. Urmează cursuri de drept şi filozofie, dar nefinalizate. Obţine diploma de inginer de mine şi metalurgie magna cum laude. Este veteran de război cu gradul de locotenent-colonel de rezervă.

Colaborator fidel al periodicului de informare locală „Zarandul", al Consiliului Local Brad (seria nouă).

I.S.B.N. 973-8438-22-5

SALA